

vedtoges uden afstemning.

§ 2

vedtoges med 97 stemmer mod 29.

Ændringsforslag nr. 1 om, at § 2 udgår, var dermed forkastet.

Ændringsforslag nr. 2 om, at § 3 udgår, be-
tragtedes som bortfaldet efter forkastelsen af
ændringsforslag nr. 1.

§§ 3-5

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til
tredje behandling uden fornyet udvalgsbe-
handling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette
forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Op-
hold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

4) *Forespørgsel nr. F 5:*

Forespørgsel til udenrigsministeren:

»Hvilke oplysninger kan udenrigsministeren
give om den udenrigspolitiske situation?«

Af Ritt Bjerregaard (S), Engell (KF), Ebba
Strange (SF), Ivar Hansen (V), Dohrmann (FP),
Marianne Jelved (RV), Arne Melchior (CD) og
Glønborg (KRF).

(Forespørgslen anmeldt 12/10 88. Fremme
af forespørgslen vedtaget 26/10 88).

Formanden:

Jeg skal efter ønske fastsætte taletiden for
ordførere i første omgang til 15 minutter, og jeg
skal endvidere oplyse, at der under behandlin-
gen af denne sag vil kunne gives kommentarer
til den næste sag på dagsordenen: Forslag til
folketingsbeslutning om en aktiv dansk freds-
og afspændingspolitik.

Begrundelse

Ritt Bjerregaard (S):

Socialdemokratiet har taget initiativ til den-

ne forespørgsel til udenrigsministeren dels for
at give den nye regering lejlighed til at præsen-
tere sin udenrigspolitik, dels for at se, om vi i
fællesskab kan tilrettelægge nogle hovedlinier
for dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik på
baggrund af en ny og mere positiv international
udvikling. Vi er i den forbindelse glad for, at det
er lykkedes at samle bred opbakning om denne
forespørgsel.

Dannelsen af KVR-regeringen betød et scen-
eskift for dansk sikkerhedspolitik. Vi har ikke
længere et såkaldt alternativt sikkerhedspoli-
tisk flertal i Folketinget, og dermed er der sat et
foreløbigt punktum for 6 års fornuftige og nød-
vendige markeringer. Vi må konstatere, at det
sikkerhedspolitiske samarbejde mellem De Ra-
dikale, Socialdemokraterne og SF med De Ra-
dikales indtræden i regeringen er lagt i mølpo-
se, og at de berømte sikkerhedspolitiske dags-
ordener med alternative flertals tid er forbi.
Men det betyder ikke nødvendigvis, at fredso-
pinionen har lidt tilbageslag, den må blot finde
nye veje.

De foregående 6 år i dansk politik står ikke
som et forbillede på det sikkerhedspolitiske
område, bestemt ikke. Naturligvis var situatio-
nen uholdbar, men den meget polariserede si-
tuation i Folketinget har været lærerig. Debat-
terne har skærpet forståelsen og interessen for
sikkerhedspolitikken væsentligt. Den er ikke
længere forbeholdt et eksklusivt mindretal.

Selv om fredsaktivisterne i dag er færre, er
bevidstheden om våbenkapløbet og atomvåb-
nenes trussel mod kloden blevet mangefold
større. Fredsoptionen har udviklet kvalifice-
rede modeksperter, og derfor kan hele det vå-
benteknologiske establishment ikke uantastet
sætte dagsordenen for den sikkerhedspolitiske
diskussion længere. Den varige gevinst skal vi
være glade for.

Når vi alligevel ser på situationen med for-
trøstning, er det, fordi der er en række vigtige
ændringer og positive tendenser i den interna-
tionale udvikling: INF-aftalen, START-for-
handlingerne, stop for krigen mellem Iran og
Irak, sovjetisk tilbagetrækning fra Afghanistan
og en ny anerkendelse af FN. Den nye interna-
tionale forståelse skal bruges som grundlag for
nye initiativer, som kan sikre og forstærke de
opnåede positive resultater i afspændingen.

Det er Socialdemokratiets håb, at denne de-
bat vil vise, at et bredt flertal er parat til at anvende

[Ritt Bjerregaard]

se og anbefale en forstærket dansk freds- og afspændingspolitik. Dansk indflydelse er selv sagt begrænset, men sammen med andre kan vi gøre meget. Det er ud fra sådanne tanker, Socialdemokratiet har taget initiativ til at anmode udenrigsministeren om at redegøre for den udenrigspolitiske situation.

Besvarelse

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Forespørgslen i dag er en god anledning til at tage bestik af den internationale situation og trække nogle generelle linier op. Jeg vil derfor koncentrere mig om de bredere problemkredse og om de aktuelle udfordringer, som dansk udenrigspolitik står over for, og derudover vil jeg, som formanden lagde op til det, komme med regeringens kommentarer til det beslutningsforslag, Socialdemokratiet har fremsat.

Som udgangspunkt kan vi konstatere, at verden ser bedre ud i dag end for bare et halvt år siden, og det kan vi glæde os over, men samtidig skal vi søge at drage en lære af, hvordan det er sket, så vi med så meget større styrke og beslutsomhed kan være med til at gøre verden endnu bedre. Dette positive forhold skyldes naturligvis, at den internationale politiske situation er klart forbedret, og det kan først og fremmest tilskrives den lovende udvikling i forholdet mellem USA og Sovjetunionen, som har haft en afsmittende virkning på en lang række andre områder.

Således er Øst-Vest-forholdet i bredeste forstand i dag kendetegnet ved en konstruktiv dialog over en bred front, og i flere regionale konflikter er der nu etableret rammer for fredelige løsninger. Afghanistan og standsningen af krigen mellem Iran og Irak er nok de mest fremtrædende eksempler, men også i områder som det sydlige Afrika, Kampuchea og Vestsahara har der kunnet konstateres en positiv udvikling.

FN-systemet, og herunder især FN's generalsekretær, har bidraget væsentligt til fremskridtene i de regionale konflikter, og det må vi fra dansk side hilse med ubetinget tilfredshed. Verdensorganisationen er styrket og udfylder nu i højere grad den rolle, vi fra dansk side altid har arbejdet for.

I forholdet mellem USA og Sovjetunionen fører de hyppige møder mellem de to supermagters ledere og udenrigsministre til små

skridt fremad, som potentielt kan blive til syv-mileskridt. Der er al mulig grund til at tro, at denne proces vil fortsætte under præsident Bush. De nye muligheder i Øst-Vest-forholdet kan spores tilbage til et nyt, mere realistisk og dermed stabilt grundlag for dialogen: en gensidig respekt, en større forudsigelighed og en erkendelse af grundlæggende interesseforskelle og ideologiske modsætninger, og hertil kommer så vilje på begge sider til ikke at lade disse modsætninger være en hindring for samarbejde og afspænding.

Regeringen vil inden for det europæiske politiske samarbejde, EPS, og NATO udnytte alle muligheder for at fremme fred og afspænding i den bredere Øst-Vest-dialog. Det er indefra, vi får gennemslagskraft, ikke ved enegang.

Det er i den forbindelse særlig vigtigt netop nu, hvor der synes at være en historisk chance for markante fremskridt inden for konventionel nedrustning i en bred europæisk sammenhæng, at fastholde det grundlæggende standpunkt, at europæisk sikkerhed ikke kan og ikke må regionaliseres, at europæisk sikkerhed er udelelig.

Også på nordisk plan har man vendt sig imod regionalisering af europæisk sikkerhed, og lad mig i den forbindelse erindre om, at generalsekretær Gorbatsjovs Murmanskinitiativ fra sidste efterår har været genstand for drøftelse mellem de fem nordiske regeringer. Her er der enighed om følgende tre konklusioner: For det første, at der intet grundlag er for en fælles nordisk reaktion i denne sag, der må ses i en langt bredere sammenhæng. For det andet, at man heller ikke på bilateral basis skal lade sig inddrage i en substantiel dialog, endsige konsultationer, med Sovjetunionen om de sikkerhedspolitiske forslag, der med større eller mindre klarhed er blevet fremlagt. De nordiske lande må ikke kunne spilles ud mod hinanden i disse sager. For det tredje, at der med hensyn til de civile forslag fra nordisk side vil være tale om en fortsættelse af de hidtidige samarbejdsbestræbelser, som ikke nødvendigvis behøver at blive præsenteret i, hvad man kunne kalde en Murmanskramme.

Det klart forbedrede forhold mellem Øst og Vest har ikke mindst givet resultater på våbenkontrolområdet. Efter undertegnelsen sidste år af INF-aftalen blev der på topmødet i Moskva dette forår mellem præsident Reagan og gene-

[Udenrigsministeren]

ralsekretær Gorbatjov udvekslet ratifikationsinstrumenter, og INF-aftalen er hermed trådt i kraft.

Der er her tale om en historisk begivenhed. Det er første gang, der er indgået en aftale, der ikke blot sætter lofter over det tilladte antal af atomvåben, men indebærer skrotning af en hel kategori af raketter. Selv om det kun er en begrænset del af de eksisterende atomvåben, der vil blive fjernet i medfør af INF-aftalen, indebærer den, at man i våbenkontrollammenhæng nu har fået knæsat princippet om ulige nedskæringer, og at man har erkendt nødvendigheden af ganske omfattende kontrolbestemmelser.

INF-aftalen lover godt for fremtiden, og den kan forhåbentlig tjene som forbillede for nye aftaler. Vi havde vel alle håbet på, at det ville lykkes for USA og Sovjetunionen at få færdigforhandlet en aftale om en halvering af de to landes strategiske atomvåbenarsenal under den nuværende amerikanske administration, men det må imidlertid erkendes, at det vil man ikke kunne nå. Det er dog værd at fremhæve, at der også i den seneste tid er gjort fremskridt under de såkaldte START-forhandlinger.

Det synes at være betegnende for det gode forhandlingsklima mellem de to parter, at de har ønsket at fortsætte forhandlingerne også i den sidste del af Reagan-administrationens periode, og formålet er helt åbenbart at føre forhandlingerne så langt frem som overhovedet muligt, således at det bedst tænkelige grundlag for en aftale om de strategiske atomvåben kan blive overgivet til den næste administration.

Efter regeringens vurdering er det, der har givet resultater på våbenkontrolområdet, hvilket også giver anledning til en vis optimisme med hensyn til fremtiden, en stigende erkendelse af, at virkelige og holdbare løsninger må søges og findes i en alliancesammenhæng. Truslen om en atomkrigs altødelæggende virkninger er en fælles trussel, og derfor må vi også i fællesskab søge at mindske denne trussel. Vi kan ikke gøre det på egen hånd, og det hjælper ikke, hvis ikke alle er med.

Vi er for øjeblikket inden for NATO-alliancen i færd med at udarbejde et omfattende koncept for våbenkontrol og nedrustning. Beslutningen om at iværksætte dette arbejde blev taget af NATO-landenes udenrigsministre på mødet i Reykjavik i sommeren 1987, og den blev bekræftet på NATO-topmødet den 2.-3.

marts 1988. Det er dog endnu uvist, hvornår det omfattende koncept for våbenkontrol og nedrustning vil være færdigudarbejdet.

Tanken er, at dette koncept skal tjene som rettesnor for alliancens politik både på det konventionelle og på det atomare område, og det er ligeledes forudsat, at beslutninger vedrørende NATO's atomvåben i Europa i givet fald skal træffes i lyset af dette koncept.

Jeg vil i den sammenhæng gerne understrege, hvad jeg tidligere har sagt her i Folketinget: Det er vigtigt hele tiden at huske på, hvad der for den vestlige alliance er hovedformålet med atomvåbnene, nemlig at afskrække modparten fra at angribe og at forhindre afpresning. Hovedformålet med NATO's atomvåben er jo ikke at bringe alliancen i stand til at bekæmpe modparten på slagmarken, for en krig med atomvåben har ingen vindere, kun tabere.

Alliancens militære struktur må derfor stadig og i takt med den internationale udvikling tilpasses denne grundlæggende forudsætning. Det er et klart mål for regeringen, at antallet af atomvåben må nedbringes til det lavest mulige niveau gennem betragtelige og kontrollerbare reduktioner, og regeringen lægger vægt på at mindske alliancens afhængighed af atomvåben og samtidig styrke den politiske kontrol.

Det må desværre erkendes, at forhandlingerne om nedrustnings- og våbenkontrollspørgsmål i det bredeste internationale forum, nemlig FN, har haft svært ved at konkretisere sig på samme måde som de bilaterale forhandlinger mellem USA og Sovjetunionen. Selv om FN's særlige generalforsamling om nedrustningsspørgsmål, den såkaldte SSOD-III, i sommer ikke kunne arbejde sig frem til et enigt resultat, må det ikke overses, at visse resultater blev opnået, og forhåbentlig kan man bygge videre på disse resultater, således at FN-systemet trods alt også i fremtiden kan yde sit realistiske bidrag til de nedrustningsforhandlinger, der foregår andetsteds.

Et brændende spørgsmål, som i ganske særlig grad egner sig til behandling i den bredest mulige internationale ramme, er spørgsmålet om at få etableret et totalt forbud mod kemiske våben. Brugen af disse våben i konflikten mellem Irak og Iran har ikke blot på ny mindet os om deres rædselsvækkende virkning, men har også bragt risikoen for deres spredning stærkere frem i bevidstheden.

[Udenrigsministeren]

Overalt hvor vi har mulighed for det, gør vi os fra dansk side til talsmand for, at alle kræfter nu samles om at overvinde de sidste hindringer for indgåelse af en international aftale om et totalt forbud mod produktion, oplagring og udvikling af kemiske våben. Forhandlingerne herom foregår som bekendt på nedrustningskonferencen i Genève, og vi ser det som et godt og nyttigt supplement til disse forhandlinger, at der på initiativ af præsident Reagan og efter indbydelse fra præsident Mitterrand i begyndelsen af 1989 vil blive afholdt en konference i Paris, der specielt tager sigte på en styrkelse af det forbud mod anvendelse af kemiske våben, som har eksisteret lige siden 1925.

Lad mig også nævne den vægt, regeringen tillægger afholdelsen af den forestående 4. gennemgangskonference vedrørende traktaten om ikkespredning af atomvåben. Styrkelsen af det nukleare ikkespredningsregime og af bestræbelserne for opnåelse af et fuldstændigt nuklear prøvestop har til stadighed været prioritetsopgaver i dansk nedrustningspolitik.

I bestræbelserne på at forbedre og udvikle Øst-Vest-forholdet i Europa spiller opfølgningen af Helsingforsaftalerne, den såkaldte CSCE-proces, en meget central rolle, og vi lægger derfor vægt på, at det igangværende opfølgningsmøde i Wien snart bliver afsluttet med, hvad man kalder et substantielt og afbalanceret slutdokument. Vi søger med andre ord reelle fremskridt inden for alle CSCE's hovedområder, det, man kalder den menneskelige dimension, såvel som militære og økonomiske spørgsmål, og de forhandlingsresultater, som allerede er inden for rækkevidde i Wien, burde gøre det muligt at slutte mødet meget snart.

Regeringen lægger stor vægt på, at forbedringen af Øst-Vest-forholdet skal nå helt ud til at kunne mærkes af almindelige mennesker i Øst og Vest, og derfor foreslog jeg ved åbningen af Wienmødet i efteråret 1986, at der afholdes en konference om Helsingforsaftalernes menneskelige dimension. Det er glædeligt at se, at denne tanke har vundet gehør, og det må ventes, at Wienmødets slutdokument vil rumme en beslutning om at holde 3 samlinger inden for konferencen om den menneskelige dimension: I Paris i 1989, i København i 1990 og meget muligt i Moskva året efter.

Inden for det, man kalder KURV 2, og som handler om økonomi, videnskab og miljø, er

der også udsigt til en række nye vedtagelser, og vi forventer, at slutdokumentet vil åbne mulighed for afholdelse af nyttige møder om bl.a. de påtrængende fælleseuropæiske miljøproblemer.

Spørgsmålet om en atomvåbenfri zone i Norden behandles i den nordiske embedsmandsgruppe, der blev nedsat på det nordiske udenrigsministermøde i marts 1987. Udredningsarbejdet her fortsætter som planlagt. Det er for alle de nordiske lande vigtigt, at vi får lov til at gennearbejde problemerne grundigt. De er komplicerede, ikke bare i politisk forstand, men også for den rent militære vurdering i samtlige nordiske lande.

På et andet vigtigt område inden for CSCE-processen, det, man kalder de tillid- og sikkerhedsskabende foranstaltninger på det militære område, blev der med vedtagelsen af Stockholmdokumentet i 1986 taget et betydeligt skridt fremad. Jeg konstaterer med tilfredshed, at bestemmelserne i dette dokument i de forløbne 2 år i alt væsentligt er blevet overholdt af alle parter.

Adgangen til at sende observatører til større øvelser har åbnet for gensidige iagttagelser og for værdifulde kontakter mellem højtstående militærpersoner i Øst og Vest, som man for blot få år siden slet ikke ville have troet mulige.

Vi vil tilstræbe, at Wienmødets slutdokument åbner for nye forhandlinger med sigte på yderligere at styrke Stockholmdokumentet.

Sammen med vore partnere i NATO har regeringen ved gentagne lejligheder understreget, at den manglende konventionelle ligevægt i Europa forbliver kernen i det europæiske sikkerhedsproblem. Med de sovjetiske styrkers fremskudte placering i Europa har Warszawa-pagtlandene en evne til at foretage overraskelsesangreb og omfattende offensive aktioner.

Erklæringen om konventionel våbenkontrol fra NATO-topmødet i marts i år indeholder en nærmere redegørelse for de mål, vi fra vestlig side sigter mod. Vi kan med tilfredshed konstatere, at der i de uformelle drøftelser i Wien mellem NATO og Warszawa-pagtlandene er opnået enighed om at forhandle om fjernelse af de uligheder vedrørende de konventionelle styrker, som jo udgør en fare for stabiliteten i Europa. Der er også enighed om, at adgang til kontrol – og det gælder også kontrol på stedet – skal være bestanddele af en aftale.

[Udenrigsministeren]

At forhandle tilbagetrækning og begrænsninger af våbenkategorier som kampvogne, artilleri og pansrede køretøjer kan blive en langvarig og vanskelig proces, og det skyldes ikke mindst, at kontrolspørgsmålet, når det drejer sig om konventionelle styrker, må forudses at blive ganske særlig kompliceret. Regeringen håber, at de nye signaler fra Øst også med hensyn til situationen på det konventionelle område vil kunne omsættes i konstruktiv forhandlingsvilje ved kommende forhandlinger om konventionel stabilitet i Europa.

Jeg vil herefter kort berøre nogle af de regionale konflikter. Regeringen hilser undertegnelsen af Genèveaftalerne om Afghanistan velkommen. Aftalerne har banet vej for tilbagetrækning af de sovjetiske styrker efter mere end 8 års besættelse. Regeringen lægger vægt på, at aftalerne bliver gennemført inden for den fastlagte tidsramme, og det indebærer bl.a., at de sovjetiske tropper skal være trukket ud af landet inden den 15. februar 1989.

Det er vort håb, at der tillige vil kunne tilvejebringes en omfattende politisk løsning, der kan føre til en indstilling af kamphandlingerne, flygtningenes frivillige tilbagevenden, det afghanske folks frie udøvelse af dets selvbestemmelsesret og genetablering af et uafhængigt og alliancefrit Afghanistan. Omfattende bistandsbestræbelser inden for FN-systemet er undervejs, og Danmark vil her yde sit bidrag.

Også Kampuchea har været besat af fremmede tropper i en snart lang årrække. En dialog mellem de berørte parter er nu kommet i gang. De vietnamesiske tropper må trækkes ud af landet, og det må sikres, at det tidligere Pol Pot-styre ikke får mulighed for at vende tilbage til magten.

I konflikten mellem Irak og Iran er dialog nu trådt i stedet for væbnet konfrontation. Sikkerhedsrådets resolution nr. 598 udgør et godt grundlag for generalsekretærens bestræbelser for at opnå en varig og retfærdig løsning på konflikten. Regeringen støtter fuldt ud generalsekretærens indsats under fredsforhandlingerne.

De underliggende problemer er imidlertid ikke løst, og krigen har skabt stor bitterhed i begge lande. Forhandlingerne må derfor forudses at blive både vanskelige og langvarige.

Der er fortsat konfrontation og ingen egentlig dialog i den arabisk-israelske konflikt. En

international fredskonference inden for FN's rammer er den mest realistiske mulighed for en varig løsning, der sikrer Israels ret til at eksistere inden for sikre og anerkendte grænser og palæstinenserens ret til selvbestemmelse, med alt hvad dette indebærer.

De tragiske begivenheder i de besatte områder vidner imidlertid om en atmosfære af vold og indbyrdes mistro, som er ødelæggende for fredsprocessen, og den israelske undertrykkelse må ophøre.

Blandt andre regionale konflikter, der forhåbentlig snart kan finde en afslutning, synes det langt om længe berettiget også at nævne Namibia. Der er nu udsigt til, at Sydafrikas ulovlige besættelse og undertrykkelse af befolkningen kan bringes til ophør. Regeringen hilser de hidtidige fremskridt i forhandlingerne mellem Angola, Cuba og Sydafrika, med USA som medlemmand, velkommen.

Apartheidpolitikken i Sydafrika udgør fortsat en skamplet på verdenssamfundet som en krænkelse af de grundlæggende menneskerettigheder, og vi vil fra dansk side usvækket virke for, at det internationale pres mod Sydafrika opretholdes og forstærkes med henblik på apartheidsystemets fredelige afskaffelse.

De seneste måneder har desværre været præget af manglende fremdrift i fredsprocessen i Mellemerika – oven i købet er volden og den manglende respekt for helt grundlæggende menneskerettigheder stadig stigende. Det gælder i Nicaragua, i El Salvador, i Guatemala og i Honduras, og det er en udvikling, som må vække dyb bekymring.

Regeringen vil sammen med de øvrige EF-lande fortsætte den aktive indsats for at fremme ægte demokrati og respekt for menneskerettighederne i regionen. De politiske og økonomiske forbindelser mellem landene og i forholdet til Europa må udvikles, for at man kan overvinde den århundredgamle økonomiske og sociale uretfærdighed og undertrykkelse, som jo er den grundlæggende årsag til områdets problemer.

Danmarks støtte til og deltagelse i FN's fredsbevarende operationer har en langvarig tradition i dansk FN-politik, og vi hilser det derfor med tilfredshed, at de fredsbevarende operationer i år har fået tildelt Nobels fredspris. Det er et udtryk for det internationale samfunds anerkendelse af de væsentlige bidrag, som FN-styrkerne har ydet og fortsat yder til fredens bevarelse.

[Udenrigsministeren]

Danmark er rede til fortsat at stille styrker til rådighed for de fredsbevarende operationer. Vi må imidlertid konstatere, at der stadig er alvorlige problemer med finansieringen af visse fredsbevarende aktiviteter, især FN-styrkerne på Cypren og i Libanon.

Det er af afgørende betydning, at FN's medlemslande lever op til deres kollektive ansvar for finansieringen af disse aktiviteter, således at både de igangværende og de kommende fredsbevarende styrker sikres rimelige økonomiske ordninger. Sammen med de nordiske lande og De Tolv fortsætter Danmark bestræbelserne på at finde løsninger på disse spørgsmål.

De fredsbevarende operationer har jo til formål at skabe bedre forudsætninger for politiske løsninger. Sådan skal det også være; de må ikke udvikle sig til at blive et påskud for bevarelsen af status quo og på den måde risikere at blokere for fremskridt.

På det verdensøkonomiske område er det af afgørende vigtighed for Danmark og for EF, at det åbne, multilaterale handelssystem fortsat bliver styrket og udviklet. Der er behov for en stadig større handel med varer og tjenester og for en stadig bedre international arbejdsdeling.

Uruguay-Runden er den internationale parallel til arbejdet for at skabe det indre marked i EF og det, man kalder det Europæiske Økonomiske Rum. Regeringen arbejder af disse grunde for, at Midtvejs-ministermødet i Uruguay-Runden, som finder sted i Montreal i begyndelsen af december, vil blive et bidrag til at fremme forhandlingerne på alle områder i de tilbageværende 2 år.

Alle lande, som har det, man kalder produktionsfremmende landbrugsordninger, må bidrage til en løsning af problemerne med handelen med landbrugsvarer, sådan at der bliver opnået en global balance imellem udbud og efterspørgsel. På områderne industrivarer og tjenesteydelser må der også ske en generel liberalisering, men især i de lande, der er bagud i så henseende.

Skulle disse bestræbelser ikke lykkes i tilstrækkelig grad, så er der en alvorlig risiko for ny protektionisme og nye handelskrige.

Udviklingen i USA må især følges nøje, fordi USA's nye handelslovgivning kan bruges protektionistisk og ensidigt, og fordi USA har varslet handelssanktioner mod EF på grund af vort forbud mod væksthormoner til husdyr. Re-

geringen arbejder i overensstemmelse med danske handelsinteresser for praktiske og rimelige løsninger på de problemer, der løbende opstår i de transatlantiske handelsforbindelser.

I overensstemmelse med denne linje arbejder regeringen for, at EF's indre marked også udadtil fremmer den internationale handel og de globale økonomiske forbindelser. Der er behov for en fortsat udvikling af Fællesskabets liberale og åbne politik. Europa skal ikke være et fort, Europa skal være en oase.

Vi lægger særlig vægt på en videre udbygning af samarbejdet mellem EF og EFTA på et pragmatisk resultatorienteret grundlag.

Danmark og Fællesskabet er for tiden aktivt engageret i nye forhandlinger med landene ved Golfen om en handelsaftale og med 66 udviklingslande om en fornyelse af Lomékonventionen.

Der kan også være grund til at fremhæve forholdet til de østeuropæiske lande. De fleste af disse har i den seneste tid vist sig mere åbne over for et nærmere økonomisk samarbejde med de markedsøkonomiske lande, og et konkret resultat heraf var fælleserklæringen mellem EF og COMECON af 25. juni 1988 og de igangværende forhandlinger mellem EF og alle østeuropæiske lande om handelsaftaler eller samarbejdsaftaler. På lidt længere sigt kan denne udvikling føre til bedre muligheder også for dansk erhvervsliv for forøget handel og industrielt samarbejde med Østeuropa.

Arbejdet med etablering af det indre marked afspejler på konkret vis den dynamik og beslutsomhed, som i dag kendetegner EF-samarbejdet. Der er fra alle sider enighed om, at det indre marked vil bidrage til en større økonomisk vækst i Europa gennem en forbedring af europæisk erhvervslivs konkurrenceevne over for USA og Japan. Det vil navnlig være tilfældet inden for de teknologisk avancerede sektorer, hvor Europa har haft vanskeligt ved at fastholde sin position over for de stærke amerikanske og japanske virksomheder.

Set i et europæisk perspektiv er det i høj grad positivt, at det indre marked virker som en magnet på de EFTA-lande, som ikke hidtil har ønsket medlemskab af EF. Disse lande erkender nu, at deltagelse i processen omkring det indre marked er en forudsætning for at opnå økonomisk vækst og derigennem fastholde deres samfundsmodel. Derfor er der opstået en Euro-

[Udenrigsministeren]

padebat, som har sat spørgsmålet om medlemskab eller en anden form for snæver tilknytning på den politiske dagsorden.

I et af disse lande, nemlig Norge, udøver det udenrigspolitiske samarbejde en betydelig tiltrækningskraft.

Det indre marked virker også inden for EF som en faktor, der igangsætter nye initiativer. Kommissionen har fremlagt et omfattende forslag om den såkaldte sociale dimension, som det nuværende græske og de kommende to formandskaber agter at tildele høj prioritet. Det er et vidnesbyrd om, at de synspunkter, som bl.a. Danmark stod for under forhandlingerne om EF-pakken, nu nyder fremme inden for EF-samarbejdet.

På miljøområdet er dette for nylig kommet konkret til udtryk ved EF-Domstolens kendelse i den såkaldte returflaskesag, hvor Domstolen udtrykkeligt udtalte, at miljøbeskyttelse er et tvingende hensyn, der kan begrænse målsætningen om frie varebevægelser.

Inden for det næste halve år vil der blive fremlagt en rapport om en styrkelse af det valutatiske samarbejde, og regeringen ser en styrkelse af EF-samarbejdet på dette område som en naturlig konsekvens af den stigende internationalisering på det erhvervsmæssige område. Det er endnu for tidligt at udtale sig om, hvilke konkrete forslag der kommer på bordet, men for Danmark, der lægger stor vægt på EF's valutapolitiske samarbejde, er det positivt, at der nu gennemføres drøftelser for at styrke netop denne del af EF-samarbejdet.

Det er naturligt, at der er taget initiativ til en forespørgselsdebat om det indre marked, hvor Tinget så vil få mulighed for at komme nærmere ind på selve det indre marked og de dermed beslægtede spørgsmål.

Trods de positive initiativer på gældsområdet er udviklingslandenes generelle situation så alvorlig i dag som nogen sinde. Ifølge Verdensbanken er der fra 1983 til 1987 sket en nettoudstrømning fra ulande til i-lande på 93 mia. kr. Det beløb har ulandene skullet udrede, samtidig med at priserne på deres råvareeksport er gået kraftigt ned. Resultatet for ulandene har været drastiske importnedskæringer, faldende levestandard og helt utilstrækkelige investeringer. Hertil kommer de negative virkninger af en befolkningstilvækst i ulandene på over 700 millioner mennesker blot i dette årti.

Problemerne er overvældende, og det er åbenbart, at de ikke kan løses alene gennem overførsel af ulandsbistand. Men ulandsbistand anvendt med omtanke og i et bevidst samspil med andre faktorer vil kunne yde et væsentligt bidrag til en positiv udviklingsproces. Næste torsdag vil vi jo her i Tinget få lejlighed til mere indgående at drøfte, hvordan ulandsbistanden bør tilrettelægges i de kommende år.

Den positive internationale udvikling, som jeg startede med at pege på, mindsker ikke behovet for, at et land som Danmark yder sit bidrag til yderligere fremskridt hen imod fred og afspænding. Tværtimod. Udviklingen vil på mange områder stille os over for nye og vanskelige udfordringer.

Vi må møde disse udfordringer med udgangspunkt i en nøgtern analyse af vore nationale interesser og vort ståsted i det internationale fællesskab. Vi må aktivt søge at påvirke udviklingen i den retning, der bedst sikrer vor fortsatte velstand, vores frihed og vores uafhængighed som et demokratisk land.

Det understreger behovet for at genskabe den brede opbakning bag hovedlinjerne i dansk udenrigspolitik, som bygger på den brede enighed om, hvor det er, Danmark hører til, nemlig i kredsen af vestlige demokratier.

Fru Ritt Bjerregaard sagde i sin begrundelse for forespørgelsen for lidt siden, at de foregående 6 års danske sikkerhedspolitiske udvikling ikke står som noget forbillede. Det kan jeg erklære mig helt enig i, selv om vi måske vurderer årsager og sammenhænge lidt forskelligt.

Men jeg vil gerne fastslå, at regeringen ønsker en grundig og realistisk drøftelse med Folketingets partier af de mange komplicerede udenrigspolitiske problemstillinger for at styrke grundlaget for en konstruktiv og en aktiv dansk indsats. Vi skylder de nuværende og de kommende generationer, at vi møder tidens udfordringer i samdrægtighed.

Jeg vil gerne tilføje nogle kommentarer til det socialdemokratiske forslag til folketingsbeslutning om en aktiv dansk freds- og afspændingspolitik.

Det giver naturligvis regeringen anledning til mange bemærkninger. Nogle er positive, nogle er lidt mindre positive, men ingen er helt negative. Mange af temaerne har jeg i øvrigt allerede været inde på tidligere i min redegørelse. Jeg

[Udenrigsministeren]

skal derfor, og også fordi vi jo nu skal til at diskutere alle disse spørgsmål nærmere i et udvalgsarbejde, prøve at gøre mine betragtninger korte. Jeg vil koncentrere mig om selve ordlyden af beslutningsforslaget og i denne omgang gå hurtigt hen over bemærkningerne.

Når jeg siger, at regeringen ikke har nogen helt negative bemærkninger, vil jeg gerne have det opfattet venligt, idet jeg dog samtidig må have lov at føje til, at det jo nogle gange også er svært at være modstander af fred og afspænding. Her ville jeg måske have foretrukket en anden og mere neutral titel, som f.eks. »dansk sikkerheds- og nedrustningspolitik«. Så kunne vi måske også have undgået at forenkle problemkredsene for meget. Men lad det nu være; titlen er mindre væsentlig. Indholdet er det afgørende, og her kan regeringen ikke blot dele mange af de fremsatte synspunkter, vi har faktisk også særdeles aktivt og vedholdende arbejdet for mange af dem.

Det gælder, for nu at starte bagfra i listen i forslaget, spørgsmål om et forbud mod de kemiske våben, hvor jeg gerne havde set, at man havde indføjet ordet »globalt«. For det er jo et problem, der ikke lader sig løse på regional basis.

Det gælder også spørgsmålet om opretholdelse af ABM-traktaten og bestræbelserne på at hindre en militarisering af det ydre rum. Det gælder atomprøvesprængningerne og støtte til en START-aftale. Ja, det er også en given ting.

På alle disse punkter er der ingen uoverensstemmelser imellem os, og det drejer sig i alle tilfælde om spørgsmål, som er aktuelle nu, og som regeringen alle arbejder med.

Med hensyn til den næste gruppe af emner på listen: atomvåbenfrie zoner i Europa, vil ingen vel fortænke regeringen i at lægge særlig vægt på den europæiske sammenhæng, som en nordisk kernevåbenfri zone jo må ses i. Sikkerhed, eller for den sags skyld tillidskabelse, for nogle, men ikke for andre i en så lille del af verden som Europa, det er nu engang en tanke, som i hvert tilfælde hos alle udenforstående vil være meget svær at vinde forståelse for. Jeg tror i øvrigt, at dette synspunkt deles af Socialdemokratiet, når det i bemærkningerne til forslaget bl.a. anføres, at en zone bør garanteres af de atomvåbenmagter, der har stationeret atomvåben i Europa, og at den bør tiltrædes af NATO og Warszawapagten. Derfor, men også af man-

ge andre grunde, er den større europæiske sammenhæng så helt central.

Når det gælder begrænsningerne i de konventionelle våben, kan regeringen tilslutte sig det som højeste prioritet i Europa, og vi arbejder aktivt inden for dette felt allerede i de internationale alliancedrøftelser.

Hvad angår de taktiske atomvåben, som nævnes i samme afsnit, er regeringen også enig i, at det er nødvendigt at tage dem op til behandling.

Men det er samtidig regeringens opfattelse, at det er meget vigtigt at gøre sine prioriteter klart. Med den konventionelle ubalance mellem Øst og Vest, som findes i Europa, og med det enorme ressourceforbrug, der medgår til opretholdelsen af de store konventionelle styrker, er det jo her, det for et europæisk land som Danmark er særlig væsentligt at sætte kræfterne ind.

Det fører mig til det første generelle spørgsmål i beslutningsforslaget: mindskelsen af afhængigheden af atomvåben, hvor de samme betragtninger gælder, men hvor jeg naturligvis gerne på regeringens vegne vil tilkendegive, at vi deler dette overordnede formål.

Strategidiskussionen skal jeg ikke ved denne lejlighed komme ind på, men blot minde om, at i det omfang en konventionel nedbygning med fjernelse af skævheder og offensiv evne lykkes, vil vi også se hele afhængigheden af atomvåben blive mindsket.

Fra bemærkningerne til beslutningsforslaget burde jeg nok tage et enkelt punkt specielt frem, nemlig spørgsmålet om nødvendigheden af, at Europa påtager sig en større del af ansvaret for og indflydelsen på egen sikkerheds- og udenrigspolitik, men i et samarbejde med USA og ikke med det formål at gøre Vesteuropa til en slags tredje, selvstændig supermagt. Regeringen er aldeles enig og vil også være indstillet på, at det europæiske politiske samarbejde EPS kan være et af de egnede steder til drøftelse heraf. Dog må jeg for god ordens skyld tilføje, at der jo er en enkelt europæisk relevant gruppering på dette område, som vi ikke er medlem af, men hvis arbejde vi også må følge meget nøje i de kommende år. Det er Den Vesteuropæiske Union.

Skulle jeg komme med et hjertesuk, ville det være, at forfatterne ikke i selve beslutningsforslaget, og jeg tror heller ikke i bemærkningerne,

[Udenrigsministeren]

har medtaget nogen betragtninger over CSCE-processen i hele dens bredde, for det er jo ikke blot de konventionelle stabilitetsforhandlinger, der er interessante og væsentlige i denne sammenhæng, det er også det fortsatte arbejde på tillid- og sikkerhedsskabende foranstaltninger mellem alle de 35 lande. Det er ikke mindst den menneskelige dimension, hvis tillidskabende virkning jo potentielt har mindst lige så stor betydning som de konkrete forhandlinger om militær udrustning og personel af den ene og den anden art.

Men for at sammenfatte: Der er i ganske betydeligt og glædeligt omfang sammenfald i de synspunkter, og det forekommer mig, at der hermed er grundlag for at lede den politiske meningsudveksling om sikkerheds- og nedrustningspolitiske spørgsmål i Danmark ind i et mere frugtbart spor, end vi har kendt det i de senere år. Regeringen bidrager gerne til en sådan udvikling.

Forhandling

Ritt Bjerregaard (S):

Ved indgangen til 1990'erne står vi pudsig nok med samme lidt matte stemning som i slutningen af forrige århundrede. Det udviklede sig dengang ligefrem til en stilretning, fin de siècle, og det er nok denne opgivende holdning, der får en konservativ statsminister som hr. Poul Schlüter til at kaste hele garderoben fra sig og erklære, at det er slut med Gud, konge og fædreland. Nationalstaternes tid er forbi.

Sådan ser det ikke ud fra en socialdemokratisk vinkel. Det er klart, at tiderne er skiftet også for os. Troen på, at vi kunne nøjes med at opbygge en skandinavisk velfærdsstat, har vist sig utilstrækkelig. Vi har også behov for nytænkning; men vor løsning vil være en anden.

Under den kolde krig var udenrigspolitikken så at sige upolitisk. Der var ikke meget at vælge imellem. Hvis vi i Danmark skal vælge mellem Øst og Vest, er det klart, at vi vælger Vesten. Vælgerne og politikerne kunne derfor med sindsro overlade hele udenrigspolitikken til funktionærerne i Udenrigsministeriet. Men nu er tiderne andre.

Der er to ting, der har sat udenrigspolitikken på dagsordenen. Den ene og vigtigste er den folkelige modstand mod atomoprustningen. Det har vist sig, at det kunne nytte noget, at al-

mindelige mennesker engagerede sig i den sikkerhedspolitiske diskussion. Det har medført, at udenrigspolitikken er blevet noget, der interesserer. Det rummer muligheder og perspektiver, og udenrigspolitikken kan ikke længere bare overlades til en dygtig tjenestemand.

Det andet, der er sket i de senere år, er, at den statsdirigerede kommunisme ikke alene har spillet fallit – det gjorde den allerede under Stalin – men de kommunistiske regeringer og partier har også selv opgivet at lade, som om de tror på deres samfundsmodel.

Det bud, det nuværende styre er kommet med på Sovjetunionens problemer, nemlig at forsøge med åbenhed og demokratisering, er naturligvis ikke det eneste tænkelige. Stalin viste andre veje. I sammenligning med det og det meste af, hvad man ellers kan komme i tanker om, er Gorbatjovs styre langt det mest acceptable. Det har brug for succes, og det kan det bl.a. få ved at flytte ressourcer fra den militære til den civile sektor.

Vi i Vesten har ikke noget at vinde ved et politisk eller økonomisk sammenbrud af det kommunistiske styre. Derfor står vi os ved at komme russerne i møde, når de tilbyder afspænding og nedrustningsforhandlinger – også selv om det måske ikke er så ligetil at finde ud af, om fredsommeligheden i lige så høj grad udspringer af, at ressourcerne skal bruges andre steder, som af dybfølt fredsvilje.

Den mærkbare afspænding, der er kommet mellem Øst og Vest under Gorbatjov, giver os nogle valgmuligheder, vi ikke havde før. Sikkerhedspolitisk holder vi selvfølgelig fast i NATO, men vi går ind for at få organisationen og dens politik fornyet og tilpasset til verden, som den nu er. Vi må se, om det ikke efterhånden kan lykkes at få selve den militære institution til at indse, at tiderne er andre efter fredsbevægelserne og glasnost.

Atomafskrækkelsen er ikke længere en brugbar strategi, og den gamle »hellere død end rød« har mistet det, den måtte have haft af appel, når selv kommunistiske ledere snakker om, at det ikke er farven på kattens pels, der betyder noget, men om den kan fange mus.

Vi har i Vesten et problem med at skaffe vore militære institutioner kontakt med nutiden og virkeligheden. Det er en del af vores sikkerhedsproblem. Det skal klares, og det vil blive klaret, om ikke på andre måder så ved hjælp af tiden og pensionsordningerne.

[Ritt Bjerregaard]

Det er mere end meget godt, at mellemstanceraketterne nu bliver skrottet. Det er en sejr for den folkelige sunde fornuft. Det, som vi nu skal passe på, er, hvad der kommer til at ske bagefter. Den militære institution inden for NATO er allerede i fuld gang med moderniseringerne – en omskrivning for en ny gang oprustning – nye flybårne atommissiler, nye atomgranater og nye atomraketter.

Vi skal forhindre, at der gennemføres kompenserende oprustning i forhold til INF-aftalen, for det vil være dybt ironisk, hvis fjernelsen af INF-våbnene skal medføre en øget vægt på de mere ustabile kortrækkende atomvåben.

Det er mere end tvivlsomt, om der er behov for en modernisering for at opretholde afskrækkelsen. Moderniseringer eller oprustning på den ene side vil med al sandsynlighed umiddelbart efter føre til moderniseringer på den anden side. Den militære fordel bliver herved ophævet, og oprustningsspiralen får blot et ekstra trin. En modernisering vil i så fald være yderst skadelig for den afspænding og det nybrud, der i dag hersker i Europa.

Det er den danske regerings synspunkt, at der for nærværende ikke er behov for eller ønske om specifikke beslutninger om modernisering. Vi mener, at beslutningen bør udskydes, og at man så i mellemtiden undersøger alle muligheder for nedrustning. Det er vigtigt, at Danmark i god tid før en beslutning i NATO klarlægger sine interesser og synspunkter i moderniseringsdebatten. Det kunne passende ske med udgangspunkt i det særlige sikkerhedspolitiske udvalg og den nyordning, der bliver lagt op til med SNU.

Det bliver ofte fremført, at Danmark med NATO-udenrigsministrenes Montebello-beslutning i 1983 har sagt principielt ja til en modernisering af de kortrækkende atomvåben. Lad os slå fast, at beslutningen blev taget i en tid med stigende spænding og i forbindelse med en forventet opstilling af de 572 Pershing II- og krydsermissiler. Situationen i dag er anderledes. Forudsætningerne er nye, og det er vores udgangspunkt.

Det danske synspunkt er klart. Vi er imod en kompensation for INF. Vi ønsker ikke en fortsat atomoprustning, men heller ikke en oprustning på det konventionelle område.

Den socialdemokratiske holdning vil ikke være overraskende for nogen, og det kunne i og

for sig være temmelig ligeegyldigt, om det er Danmarks synspunkt eller ej, hvis det ikke var, fordi det et godt stykke ad vejen falder sammen med vesttyske holdninger. Det er gået op for tyskere fra alle partier, hvor det er, NATO's atomvåbenbaserede forsvar i givet fald skal finde sted, og det siger sig selv, at det dæmper deres umiddelbare begejstring for fransk og britisk atomtapperhed, at den i værste fald i uhyggelig grad vil være en katastrofe for den tyske befolkning.

Det perspektiv, som 1990'erne rummer, behøver ikke at indskrænke sig til den triste rest af bogholdermentalitet, der bliver tilbage, når borgerlige – som statsministeren – har tabt troen på Gud, konge og fædreland. Det er muligt at se længere end til 1992 og det indre marked. Det åndelige sammenbrud i Østeuropa og den deraf følgende afspænding mellem Øst og Vest åbner nogle perspektiver, som vi ikke før har haft.

Det er perspektivet i et nærmere tysk-tysk samarbejde med åbninger mod de små østlande og Sovjet. Det er der flere muligheder i end en videreudvikling af Vestunionen og franske forestillinger om gloire og Europa som tredje supermagt. Indtil et nyt Tyskland grundigt får distanceret sig fra stormagtsforestillingerne, må tyskere i et delt land og vi andre her i Danmark leve med den uhyggelige mulighed for at blive reduceret til forterræn for gammeldags franske militærdømme.

Jeg skal i denne forbindelse fremhæve den fælleserklæring mellem EF og COMECON om et udvidet handelssamarbejde, som blev indgået her i sommer. Den er et foreløbigt højdepunkt i en lang proces, der blev igangsat af de socialdemokratiske og socialistiske partier i Vesteuropa. Erklæringen vil åbne for nye muligheder for økonomisk samkvem mellem landene i Østeuropa og landene i Vesteuropa. Det er den form for afspænding, vi vil fremme og udbygge.

Danmark er for lille et land til at klare sig alene, men vi har en glimrende størrelse til at være en del af et nyt decentralt og regionalt Europa. Vi vil kunne blive ved med at være et forbillede for en nær og ligeværdig kontakt mellem borgere og myndigheder. Vi vil blive ved med at sætte standarder for forureningsbekæmpelse og for produktion af kvalitetsfødevarer, der ikke er svinet til med sprøjtemidler eller hormonpræparater.

[Ritt Bjerregaard]

Vi har fra den kolde krigs tid haft tradition for, at der var enighed mellem alle betydende partier om dansk udenrigspolitik. Men i en tid, hvor forbindelserne til andre lande bliver tættere og tættere og forholdet til udlandet på flere og flere områder spiller direkte ind i hverdagslivet i Danmark, kan vi ikke igen forvente at opleve den traditionelle enighed. Verden i dag er i konstant forandring, og der er behov for en åben dansk diskussion også om sikkerhedspolitikken.

Derimod kan vi ikke alene forvente, men må også anstændigvis sørge for, at regeringen for fremtiden tager de udenrigspolitiske sager så alvorligt, at den enten indretter sig efter Folketingets flertal eller tager konsekvensen og går af. Det har været et i alle måder uklædeligt eksperiment, at en regering i den grad nedprioriterede udenrigspolitikken, så den bare fortsatte, som om intet var hændt, selv om udenrigspolitikken blev underkendt den ene gang efter den anden. Socialdemokratiet håber og tror på, at den rekonstruerede regering vil tage sin opgave på dette felt mere alvorligt, end den forrige gjorde. Udenrigspolitikken er trods alt vigtigere end foranstaltninger til bekæmpelse af flyvehavre, eller hvad det nu kan være.

Det socialdemokratiske beslutningsforslag nr. B 19 er ment som en fremstrakt hånd og et tilbud om at få gjort klart, hvor vi står, så vi kan komme videre, og sådan opfattede jeg også udenrigsministerens svar for et øjeblik siden.

Det dagsordensforslag, som jeg i dag kan fremsætte på vegne af Det Konservative Folkeparti, Venstre, Det Radikale Venstre, Kristeligt Folkeparti og Socialdemokratiet, rummer en praktisk model for, hvordan vi her i Folketinget kan komme videre. Det sikkerhedspolitiske udvalg, der blev nedsat på initiativ af Socialdemokratiet, fortsætter sit arbejde og har nu fået en tidsramme at arbejde ud fra, så vi når nogle resultater og oven i købet får mulighed for at trække på ekspertise fra det særlige sikkerhedspolitiske udvalg, kaldet SNU. Det er en spændende nydannelse og lover godt for det videre samarbejde.

Det er derfor med stor fortrøstning, at vi fremsætter følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget opfordrer regeringen til at bidrage aktivt til, at det forbedrede klima på våbenkontrol- og nedrustningsområdet udnyttes

til at opnå konkrete resultater til fremme af international stabilitet og sikkerhed på et lavere rustningsniveau.

Samtidig opfordrer Folketinget det særlige sikkerhedspolitiske udvalg til sammen med regeringen at forstærke sit arbejde med henblik på at afgive beretninger til Folketinget om udvalgte sikkerhedspolitiske emner. De første beretninger skal afgives inden den 1. juli 1989. Til brug for sit arbejde kan udvalget inddrage redegørelser udarbejdet af SNU.

Herefter går Tinget over til næste sag på dagsordenen.«

(Dagsordensforslag nr. D 9).

Formanden:

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår nu i debatten.

Connie Hedegaard (KF):

For Det konservative Folkeparti er det om ikke en historisk så i hvert fald en bemærkelsesværdig dag. Hvad vi har håbet på i ganske mange år, ser nu ud til at lykkes, nemlig at Socialdemokratiet erkender, at dagsordensdebatter, hvor enkeltelementer hives ud af den større sammenhæng, ikke nødvendigvis er den mest geniale og gennemtænkte måde for en småstat at føre udenrigs- og sikkerhedspolitik på, i hvert fald ikke hvis målet er at søge og opnå indflydelse.

Det Konservative Folkeparti har været ulykkelig over at se Socialdemokratiet stolt fremhæve sin deltagelse i det alternative sikkerhedspolitiske flertal med partier, der som SF og tidligere også VS har et fundamentalt forskelligt udgangspunkt og fundamentalt forskelligt mål. Derfor er vi glade for, at vi, bl.a. takket være KVR-regeringens dannelse, i dag med en fælles dagsorden forhåbentlig sætter punktum for dagsordens epoken i dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik til fordel for en seriøs debat i det særlige sikkerhedspolitiske udvalg, hvor der også med Socialdemokratiets beslutningsforslag skal tages udgangspunkt i det faktum, at de sikkerhedspolitiske problemstillinger hænger sammen indbyrdes. Derfor giver det ikke mening den ene dag løsrevet at diskutere kortere-rækkende atomraketter for måske den næste at kaste sig over spørgsmålet om konventionel nedrustning og så måske først engang i næste

[Connie Hedegaard]

måned at nå til de tillidskabende foranstaltninger.

I Det konservative Folkeparti tror vi på, at Danmark har mulighed for at blive hørt internationalt, hvis vi ellers forstår at forvalte vort pund fornuftigt. I stedet for at se, hvor det hjemligt kan give kegler, må udgangspunktet for initiativer være, hvor en indsats kan give indflydelse og resultater i FN, NATO, EPS og i det nordiske samarbejde.

Må jeg i øvrigt sige tak til udenrigsministeren. Det Konservative Folkeparti deler udenrigsministerens optimistiske vurdering af udviklingen i såvel Øst-Vest-forholdet som vedrørende en række regionale konflikter. Da det imidlertid kun er godt et halvt år siden, at vi her sidst diskuterede udenrigspolitikken hele vejen rundt, skal jeg i dag lægge hovedvægten på det sikkerhedspolitiske og i øvrigt henvise til indlægget fra den konservative ordfører den 14. april 1988.

Sikkerhedspolitisk er det godt at kunne konstatere, at Øst-Vest-forholdet fortsat er inde i en konstruktiv proces, hvor man, som fremhævet af udenrigsministeren, fortsat ser fremskridt i dialogen på en række områder. Selv om vi stadig må være os mulighederne for pludselige forandringer i den sovjetiske ledelse bevidst, tyder også den seneste udvikling på, at Gorbatsjovs linje foreløbig nyder stor opbakning. Vi kan kun håbe, at det betyder, at Sovjets interesse for fortsatte reelle resultater på afspændings- og nedrustningsområdet er til stede. Med valget af George Bush som ny amerikansk præsident tyder alt, inklusive Sovjets positive reaktion herpå, således på, at linjen og kontinuiteten i supermagtsdialogen kan fortsætte.

Hvor der således skulle være gode udsigter til fortsatte fremskridt i bestræbelserne på at nå betragtelige reduktioner i de strategiske atomvåbenarsenaler, er det dog vigtigt, at vi i Europa til stadighed giver den konventionelle ubalance og ønsket om at nå balance samt problemerne om de kortere rækkende atomraketter høj prioritet. For Det Konservative Folkeparti hænger disse spørgsmål sammen, og vi har store forventninger til det udspil, som forhåbentlig snart vil komme fra NATO.

Vi anser det for politisk helt afgørende, at NATO er dynamoen i bestræbelserne på at nå reelle, verificerbare nedrustningsaftaler. Det har desværre igennem nogle år været et pro-

blem, at det, skønt det er Vestens strategi, der har givet resultaterne, er Gorbatsjov, der tilsyneladende i den vestlige opinion har scoret de politiske point. Vesten skal til stadighed være i offensiven og med egne sikkerhedsinteresser for øje presse østbloklandene til at nå verificerbare aftaler. At den centralistiske sovjetiske beslutningsproces gør det ulige lettere for den sovjetiske ledelse at udsende hurtige signaler er indlysende, men Danmark må arbejde for, at NATO's beslutningsproces bliver så effektiv og så fremadrettet som muligt.

Ikke mindst hvad den konventionelle nedrustning angår, er det en klar vestlig interesse at få Sovjets mange smukke ord fulgt af konkrete handlinger, således at der opnås balance på stadig lavere niveauer. Her må Sovjet udfordres, og accepterer man, som fru Ritt Bjerregaard også gjorde det, at Gorbatsjov på grund af interne økonomiske vanskeligheder og interesser har en klar interesse i at nå resultater på dette område simpelt hen for at frigøre midler til andre områder, så må vi i Vesten også forstå at udnytte dette faktum.

Med andre ord skal vi lære af INF-procesen. Giver Sovjet ikke umiddelbart de fornødne indrømmelser, må vi vise os rede til at lægge pres på Warszawapagten. Her kan taktikken ikke være ensidige vestlige tiltag eller indrømmelser, hvis vi ønsker varige resultater. Det kan heller ikke være en forkastelse af atomvåbenstrategien uden at have et bæredygtigt alternativ. Vi tror, at Sovjet fortsat kun giver de indrømmelser, som det af politiske eller økonomiske grunde føler sig tvunget til, hvorfor vi også gerne vil understrege, at den regionaliseringsfælde, som Sovjet lejlighedsvis forsøger sig med, må afvises. Her spiller også udviklingen i USA en rolle.

Det er essentielt for os i Vesteuropa at erkende, at skal den stærke amerikanske kobling til Vesteuropas sikkerhed bevares, så kræver det noget af os. En af forskellene mellem præsidentkandidaterne Bush og Dukakis var spørgsmålet om det amerikanske engagement i Vesteuropas forsvar, hvor Demokraterne betoner nødvendigheden af, at Vesteuropa yder mere selv, endnu kraftigere end Republikanerne.

Uanset at vi nu for en 4-årig periode har en republikaner i Det Hvide Hus, vil det formentlig præge den demokratisk dominerede Kongres, at presset vokser internt i USA, ikke

[Connie Hedegaard]

mindst set i lyset af stigende gældsproblemer, for, at Europa må påtage sig flere byrder selv. Vi må i Europa tage højde for disse perspektiver. Derfor har vi også i forbindelse med den sikkerhedspolitiske arbejdsgruppe under Forsvarskommissionen lagt stor vægt på, at byrdefordelingsproblematikken bliver et centralt emne.

Ydermere står Danmark uden for Den Vesteuropæiske Union, som nu også inviterer Spanien og Portugal indenfor. Vi må følge udviklingen her meget nøje, hvis vi vil undgå at blive sat uden for den reelle sikkerhedspolitiske debat i Europa. Især skal vi forsøge at få sat de rette spørgsmål på dagsordenen i NATO-regi, således at debatten her bliver afgørende også for WEU-medlemskredsen og så debatten altså også foregår i et forum, hvor USA har sin naturlige placering.

Et andet område, som vi fra konservativ side ønsker opprioriteret, er menneskerettighedsdiskussionen. Vi har ganske enkelt pligt til at tale åbent herom og kritisere, hvor det er nyttigt, i Østeuropa såvel som i lande, hvor vi i øvrigt har en naturlig lejlighed til det, f.eks. lande, som vi samarbejder med i forbindelse med bistandsprojekter.

Vi tager til efterretning, hvad udenrigsministeren sagde om fremskridt under CSCE- og Stockholmprocessen, men vi vil også bede udenrigsministeren overveje, om Danmark kunne bidrage til en yderligere forbedring og styrkelse af de bilaterale forhold f.eks. til de østeuropæiske lande ved at lave en pulje til støtte for flere udvekslingsprogrammer. Udenrigsministeren har tidligere foreslået Interrail, og det kan vi kun håbe på at der kommer noget ud af. Vi tror, at den direkte kontakt mellem mennesker fra forskellige lande er den bedste måde at skabe tillid på.

Dette om, at direkte kontakt mellem forskellige systemers borgere øger tilliden, får mig til at sige, at vi ville synes, det var rimeligt, om vi i Danmark kunne tage en diskussion om fornuften i, at vi i forhold til Sydafrika har så restriktiv en boykot, at end ikke sorte sydafrikanere uden videre kan få lov at komme hertil. Vi tror nu engang på, at vort samfunds værdier er så stærke og overbevisende, at det kun kan styrke de kræfter, der arbejder for fremskridt i Sydafrika, at folk, som kæmper imod apartheid, får lov at komme hertil.

Hvis vi forstår at udfordre Gorbatsjov på de fine og stærke ord, så kan den politiske opmærksomhed i sig selv bidrage til forbedrede vilkår for befolkningerne i øst, samtidig med at varige forbedringer på nedrustningsplanet kan blive en realitet. Men dog er billedet i Østeuropa fortsat broget. Mens Ungarn f.eks. i stigende grad erkender det socialistiske økonomiske systems grundlæggende utilstrækkeligheder, hører vi næsten daglig om uroligheder i Polen, hvor Solidaritet fortsat knægtes, og arrestationen af Vaclav Havel i Tjekkosllovakiet er kun ét af mange håndgribelige eksempler på, at selv de mest elementære menneskerettigheder fortsat undertrykkes. Omvendt glæder det os naturligvis, at der ser ud til at være bevægelser i de baltiske republikker, som får større og større frihed. Vi håber, at Gorbatsjov her vil illustrere, at den megen snak om øget demokratisering også kan tale at blive mødt med reelle krav om forbedringer.

Også i Afghanistan skal det vise sig, om aftalen om tilbagevækning af de sovjetiske tropper, som har været der snart 9 år for længe, overholdes på en måde, der reelt giver det afghanske folk selvbestemmelsesretten tilbage. Udenrigsministeren har naturligvis vores fulde støtte til, at vi fra dansk side skal hjælpe Afghanistan i det enorme genopbygningsarbejde, der forestår. Ikke mindst er det væsentligt at støtte bestræbelser for, at de ca. 5 millioner flygtninge kan vende tilbage til deres hjemland.

Udenrigsministeren har omtalt de positive udviklingstendenser i Namibia, Kämpuchea og andre urolige regioner.

Vi håber, at der med de seneste signaler fra palæstinensisk side i den arabisk-israelske konflikt og med overståelsen af det israelske valg kan blive alvor af en international fredskonference inden for FN's rammer.

Valget i Chile for nylig var første skridt i mere demokratisk retning, og vi håber, at denne udvikling vil blive fortsat.

Hvad Mellemamerika angår, har vi til stadighed støttet bestræbelserne i EPS på at mægle her. Vi synes, det er et godt eksempel på, at EPS faktisk kan spille en rolle på internationalt plan.

I forbindelse med diskussionen om anvendelsen af danske bistandsmidler vil vi allerede nu bede udenrigsministeren overveje, om det på længere sigt vil være muligt, f.eks. i forbin-

[Connie Hedegaard]

delse med etableringen af det indre marked, at lade EPS spille en større rolle. En større koordinering af den vesteuropæiske bistandsindsats kunne muligvis maksimere effekten af de ressourcer, der tilsammen er til rådighed fra EF-landenes side. Specielt kunne det være værd at undersøge, hvorvidt binding af lån i fremtiden vil kunne ske til EPS-landekredsen, som så eventuelt indbyrdes kunne foretage en udligning. Men det kommer vi tilbage til under den snart forestående folketingsdebat om bistandspolitikken.

At nå hele verden rundt på 15 minutter lader sig selvsagt ikke gøre. Jeg skal derfor blot udtrykke håbet om, at den dagsorden, der i dag bliver vedtaget med stort flertal, vil være starten på en konstruktiv periode i dansk udenrigs- og sikkerhedspolitisk diskussion, hvor det bliver varetagelsen af danske og vestlige interesser og ikke partiets interne markeringsbehov, der danner udgangspunkt for debatten.

En række ting i Socialdemokratiets beslutningsforslag kan vi ikke være uenige i, andre er vi skeptiske over for; men jeg skal som udenrigsministeren meddele, at vi synes, at det i det mindste er et nyttigt udgangspunkt for det videre arbejde.

Til allersidst vil jeg glæde mig over, at fru Ritt Bjerregaards profeti i Morgenavisen Jyllands-Postens »Midtpunkt« den 23. juni 1988 om, at KVR-regeringen – rent logisk, stod der – kun ville være interesseret i og kun ville være i stand til at føre en passiv udenrigspolitik, ser ud til at kunne gøres til skamme oven i købet med Socialdemokratiets indforståelse.

(Kort bemærkning).

Ritt Bjerregaard (S):

Fru Connie Hedegaard startede med nogle bemærkninger om et alternativt flertal. Jeg lyttede ret opmærksomt. Jeg kunne bestemt ikke få det til noget flertal, men jeg kunne godt få det til noget alternativt. Det alternative flertal bestod af Socialdemokratiet, SF og VS. Det giver ikke noget flertal.

Det var tankevækkende, at fru Connie Hedegaard ikke syntes, at hun skulle nævne Det Radikale Venstre, som var en del af det alternative flertal. Det var derfor, at det var et flertal. Som bekendt sidder Det Radikale Venstre nu i regeringen, en regering ledet af fru Connie Hedegaards parti, og det skulle gøre det klart nok, at

det alternative flertal, som eksisterede før, selvfølgelig ikke kan eksistere.

Socialdemokratiet er fortsat godt tilfreds med de 6 års indsats af dette flertal; vi havde aldrig været, hvor vi er i dag, uden den indsats. Det beslutningsforslag, vi i dag har fremsat, er simpelt hen en opsummering af de dagsordener, der blev vedtaget i denne periode. Vi er glade for, at vi nu kan komme ind i en konstruktiv dialog om det, og vi har været glade for den positive modtagelse, som udenrigsministeren har givet os her i dag. Om det bliver en aktiv udenrigspolitik, denne regering kommer til at føre, det må vi jo håbe på, men det står tilbage at få set.

(Kort bemærkning).

Connie Hedegaard (KF):

Nu synes vi, at det positive ved debatten her i dag skulle være, at der ikke skulle være den traditionelle polemisering mod hinanden, men tværtimod lægges en baggrund for, at man kunne få en seriøs debat i det særlige sikkerhedspolitiske udvalg. Fru Ritt Bjerregaard ved udmærket godt, at jeg ikke har overset Det Radikale Venstre. Jeg har ikke påstået, at der er et flertal VS, SF og Socialdemokratiet, men det var jo ikke Det Radikale Venstre, der var interessant fra 1982 til 1988 i og med, at de skulle have skiftet stilling. Det var, at Socialdemokratiet indgik i en alliance med partier, som det traditionelt før 1982 konsekvent havde været uenig med om sikkerhedspolitikken og ikke mindst om den sikkerhedspolitiske analyse.

Det var det, vi syntes var beklageligt, og det er det, vi håber at vi nu kan komme væk fra, så vi ikke står her og laver sådan mere eller mindre naturstridige alliancer, men i stedet for prøver i udvalget at diskutere tingene til bunds. Så kan det være, at det vil vise sig, at vi er uenige om en lang række ting, men det vil dog være et bedre fundament i stedet for de interne indenrigspolitiske markeringsbehov, som vi har fornemmet har været drivkraften i en lang række diskussioner her i Folketinget.

Pelle Voigt (SF):

Jeg synes, at udtrykket »naturstridige alliancer«, som vi fik præsenteret her af den konservative ordfører, egentlig er en meget præcis karakteristik af den del af debatten, man har kunnet høre indtil nu, så det har jeg ikke videre kommentarer til.

[Pelle Voigt]

Men jeg vil godt sige noget om det, som forekommer mig at være hovedspørgsmålet her i dag, efter at jeg har lyttet til især udenrigsministerens redegørelse. Og det er spørgsmålet: Har Danmark overhovedet en udenrigs- og sikkerhedspolitik? Det er helt lysende klart, efter at vi har lyttet til ministeren, at regeringen ikke har sådan en politik. Der er virkelig brug for al mulig hjælp og bistand i enhver henseende, hvis kongeriget skal anskaffe sig en udenrigs- og sikkerhedspolitik.

Og et andet stort spørgsmål er: Har regeringen viljen til at anskaffe sig en udenrigs- og sikkerhedspolitik? Jeg tror, at vi må konstatere, at det har regeringen ikke. Vi har i dag oplevet udenrigsministeren som en, kunne man sige, Uffe i fåreklæder med så meget uld i munden, som jeg aldrig nogen sinde har hørt det før. Det føler man i sig selv grund til at komplimentere Socialdemokratiet for, men spørgsmålet er, om uld i munden alene gør nogen sommer. Det tror jeg ikke det gør. Jeg tror ikke, at der er tale om nogen væsentlig ændring i, om jeg så må sige, dyrets natur. Det, vi slås med her, som det også blev påpeget i en meget spændende artikel i sidste uge af Berlingske Weekendavisen, er Scavenius-traditionen i dansk politik, ideen om, at Danmark ingen udenrigs- og sikkerhedspolitik skal have, at vi skal holde lav profil, føre tilpasningspolitik over for de omgivende stormagter og optræde overforsigtigt også i forhold til de militære trusler, man mener der er i vores nærområder, og som man af og til gør et stort nummer ud af.

Jeg finder det helt forbløffende, at det, når en nordisk parlamentarikerdelegation er på besøg i Sovjetunionen, kan lade sig gøre at få stillet tilbud i udsigt om en fjernelse af samtlige taktiske og kortdistanceatomvåben på den sovjetiske side i zonen nærområde i forbindelse med indgåelse af en atomvåbenfri zone.

Hvis sådan noget kan lade sig gøre, hvad kunne en dansk regering, der havde en politik, så ikke udrette, og hvorfor gør den det ikke? Hvorfor har det ikke været sådan, at Danmark og de andre lande har krævet ret til at deltage i sovjetiske flådeøvelser i Østersøen for at se, hvad det er russerne har, og hvad det er, den påståede trussel går ud på, i stedet for at vi høfligt holder os tilbage og siger, at den slags vil vi desværre ikke bryde os om at deltage i?

Hvorfor stiller vi ikke krav om, at de hemmelige baser, som russerne har i Polen til træning af specialtropper, der skal sættes ind i Danmark i en krigs- og krisesituation, lukkes? Hvorfor kræver vi ikke lov til at inspicere dem, se dem og føre en politik, der kræver den slags væk i stedet for at rode nationen ud i latterlige, pinlige skandaler omkring turistbesøg og andre af den slags ting?

Hvorfor svarer vi ikke aktivt og går ind i en substantiel dialog om Gorbatsjovs Murmansk-tale? Hvorfor opfører vi os på den skandaløse måde med den Watergate-opfølgning, vi har set i forhold til den dybt, dybt pinlige ambassade-affære i DDR? Jeg må sige, at jeg stadig væk har det sådan, at det løber mig koldt ned ad ryggen, når jeg hører repræsentanter for denne regering tale om menneskerettighederne i Østeuropa.

Sammenhæng efterlyser udenrigsministeren og den konservative ordfører, og det er et interessant ord, der altid kommer frem i de situationer, hvor man vil at intet skal ske. Der er ingen sammenhæng i regeringens politik alene af den grund, at der dårlig nok er nogen elementer, man kan bringe i sammenhæng.

Hvis vi ser ud over verden i dag, så kan vi se, at der først og fremmest på grund af reformprocessen i Sovjetunionen faktisk sker store fremskridt i forhold til en række regionale konflikter. Men billedet er ikke så rosenrødt, som det er blevet tegnet her, alle verdens problemer er ikke ved at blive løst. Den danske regerings holdning i forhold til Golf-konflikten mellem Iran og Irak er efter min mening stadig i alt for høj grad dikteret af handelsinteresser. Den systematiske nedslagtning af og folkemordet på den kurdiske befolkning, som nu har taget yderligere fart i denne konflikt, hører vi ikke meget om, når ministrene holder deres taler. Heller ikke lavintensitetkonflikten, krigen imod den kurdiske befolkning i NATO-medlemmet Tyrkiet, hører vi noget om.

Vi hører ikke noget om, hvad den danske holdning er til den uafhængige palæstinensiske stat, som er blevet udråbt i disse dage. Den er blevet udråbt på et territorium, som Danmark altid har betragtet som rettelig tilhørende det palæstinensiske folk. Hvorfor hører vi ikke om den palæstinensiske stats ret til at eksistere jævnsides med staten Israels ret til at eksistere?

[Pelle Voigt]

Omkring spørgsmål som Namibia og den sovjetiske udmarch af Afghanistan er der jo langt større enighed, men jeg synes, der er grund til at pege på, at situationen i Mellemamerika og Latinamerika på mange punkter er mere fortvivlet, end den har været nogen sinde med folkeafstemningen i Chile som en lysende undtagelse af den grund, at her er det jo ikke regionale konflikter, der løses, men her er det USA, der fortsætter sin undertrykkelsespolitik og med alle midler forsøger at forhindre indblanding i det, man opfatter som sin naturlige baggård. Hvad gør Danmark i denne situation? Ja, man begynder at træffe organisatoriske foranstaltninger i Udenrigsministeriet til at nedlægge vore ambassader og lytteposter netop i et af de områder i verden, hvor der er størst behov for en europæisk stemme, størst behov for indsigt, størst behov for viden om, hvad der foregår, så vi kunne handle sammen med andre og handle selvstændigt.

Også med hensyn til, hvor velforvaret den hellige grav er efter INF-aftalen, hvor godt det går på nedrustningsområdet, synes jeg, der er grund til at komme med en advarsel. Forhandlingerne om et totalt forbud mod kemiske våben er nærmest lammet, efter at USA har erklæret, at den slags aftaler ikke kan verificeres, og efter at man har sat gang i en ny produktion af binære kemiske våben.

Vi måtte sidde her og høre – og det overraskede mig dybt – om de store, store vanskeligheder, udenrigsministeren mente der var med at udøve kontrol og verifikation af konventionelle nedrustningsaftaler. Det undrer mig endnu mere, efter at jeg i går i Hamburg i Den Nordatlantiske Forsamling hørte NATO's militærkomités formand, general Altenburg, i detaljer redegøre for, at man ganske nøje fra NATO's side vidste, hvilke konventionelle våben der fandtes på Warszawa-pagtens område, og at man ganske nøje fra Warszawa-pagtens side havde kendskab til, hvad der fandtes på vores side. Det giver en frysende fornemmelse af, at spørgsmål om kontrol og verifikation igen skal skubbes frem for at forhindre fremskridt på nedrustningsområdet, på trods af at der er sket helt afgørende åbninger på det her område, hvor Sovjetunionen har tilbudt at gå ind på meget omfattende kontrolforanstaltninger, herunder kontrol på stedet.

Forhandlingerne om reduktion af de strategiske våben med 50 pct. er kørt fast, fordi man fra vestlig side nægter at medregne luftbårne atomvåben med en rækkevidde på mellem 600 og 1.500 km. Vi ved ikke, om de kommer i gang.

USA modsætter sig ethvert forsøg på overhovedet at komme til at forhandle eller samtale om oprustningskapløbet til søs. Det er helt uden for nedrustningsforhandlingerne. Der foregår en voldsom atomoprustning på dette område, som bringer hele den øvrige nedrustningsproces i fare.

De konventionelle nedrustningsforhandlinger, CST-forhandlingerne, har jeg sagt noget om. Der er ingen, der aner, hvornår der kan vedtages et forhandlingsmandat. Før der er sket afgørende fremskridt på dette område, nægter NATO totalt at diskutere spørgsmålet om kortsækkende atomvåben og taktiske atomvåben. Man er tværtimod i gang med en ensidig omfattende modernisering af disse våben, som også fru Ritt Bjerregaard var inde på.

Hvordan handler regeringen i denne sammenhæng? Ja, når man spørger forsvarsministeren, som man må antage er en meget træt mand, også når han er til møde i de komiteer, f.eks. NATO's Atomplanlægningsgruppe, hvor disse spørgsmål drøftes, så får vi at vide, at der ikke sker noget. Vi får at vide – f.eks. i svar til mig her i Folketinget – at man ikke ved noget om, hvornår der i givet fald skal træffes beslutninger. Der er ikke på nuværende tidspunkt noget om noget som helst. Der er ikke for nærværende behov for eller ønske om specifikke beslutninger om modernisering.

Det står i skærende modstrid med, hvad Den Amerikanske Kongres har fået oplyst. Jeg kan citere, at man i det amerikanske kongresbudget for forsvaret – i det papir, der kom den 7. juli 1988 – skrev, at NATO's Atomplanlægningsgruppe for kort tid siden bekræftede sin støtte til udviklingen af nye taktiske nukleare våben som en efterfølger for Lancemissilet.

Men forsvarsministeren har ikke opdaget det. Han mener ikke, der sker noget. I High Level Group har man vedtaget, at dette spørgsmål på basis af rekommandationer fra John Galwin, SACEUR og SHAPE skal rejses og diskuteres på NATO's Atomplanlægningsgruppes møde i april 1989. Men forsvarsministeren ved det ikke, når man spørger.

[Pelle Voigt]

Det kan kun være, fordi ministeren ikke vil vide det, fordi man bevidst lukker øjnene for disse ting, fordi ministeren selv og andre repræsentanter for Danmark i High Level Group og en række andre NATO-organer meget, meget langt er gået med til at bekræfte, støtte og medvirke til denne moderniserings gennemførelse.

Det synes jeg illustrerer, hvad forskellen er på ordene, ulden i munden, og så de praktiske problemer, vi står over for.

Løser vi de problemer ved nu at give regeringen frie tøjler, ved at henlægge enhver form for sikkerhedspolitisk diskussion til det særlige sikkerhedspolitiske udvalg? Jeg vil meget gerne, at fru Ritt Bjerregaard eller andre, som har været med i forhandlingerne mellem regeringen og Socialdemokratiet, afkræfter det, hvis det, jeg siger nu, er forkert: Man har en forståelse om, at disse spørgsmål ikke må bringes op til debat eller beslutning i Folketinget før om meget, meget lang tid, at vi altså skal arbejde med disse ting på udvalgsplan og på beretningsplan. Løser vi på denne måde den serie af spørgsmål, den fastkøren, vi i virkeligheden oplever i nedrustningsforhandlingerne nu, og som kan føre til meget seriøse tilbageslag for hele processen? Det synes jeg ikke.

Vi er meget lidt imponerede af de forhandlingsresultater, Socialdemokratiet har opnået med regeringen i denne situation. Der er ikke ét ord politisk indhold i den dagsorden, vi har fået forelagt her i dag, ikke bare en antydning af noget konkret, man er enige om. Den handler udelukkende om procedurespørgsmålet og ikke om politik. Ikke engang i procedurespørgsmålet virker den særlig imponerende.

Socialdemokratiet har foreslået, at Det Sikkerhedspolitiske Udvalg gøres permanent. Det ved vi ikke om det er blevet, og det finder vi formentlig aldrig ud af. Socialdemokratiet har foreslået, at udvalget skal kunne rekvirere rapporter fra eksperter i SNU. Det kan det måske, men udenrigsministeren har allerede til forskellige dele af pressen meddelt, at det sandelig er noget, regeringen afgør omfanget af og indholdet i, fordi SNU er et regeringsorgan, som ikke lader sig koste rundt af noget udvalg.

Så er der spørgsmålet om de rapporter, som ifølge forslaget skal afleveres senest den 1. juli 1989.

En frist af den art for et udvalg af den type føler jeg mig meget bekymret over. Den dato

ligger markant efter det tidspunkt, nemlig april 1989, hvor de afgørende beslutninger om atommoderniseringen skal træffes i NATO.

Jeg er ikke helt overbevist om, at det ikke er ganske bevidst fra regeringens side, at datoen ligger dér. Med mit kendskab til de hidtidige seriøse drøftelser, der har været i Det Sikkerhedspolitiske Udvalg, og de tonsvis af papirer, der er fremstillet, er det mit helt faste og entydige indtryk, at det kommer der ikke noget ud af, allerhøjst nogle ret uforpligtende papirer, dagen før tidsfristen for aflevering af den første beretning udløber.

Jeg må stille spørgsmålet: Kan vi vente på det? Kan vi sætte dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik i stå og overlade til en enkelt tapper belgisk forsvarsminister, måske delvis til tyskerne, måske delvis til hollænderne at gøre det, der er nødvendigt, mens vi dukker os, fører småstatsliste- og luskepolitik? Jeg synes det ikke. Derfor vil jeg godt fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget opfordrer regeringen til i samarbejde med Tinget at medvirke til at forhindre en ny oprustning eller modernisering af atomvåben i Europa og for øget sikkerhed gennem både konventionel og atomar nedrustning.

Folketingets Sikkerhedspolitiske Udvalg vil løbende bistå regeringen med at udforme en konsekvent dansk sikkerheds- og nedrustningspolitik. Udvalget skal kunne indhente redegørelser fra SNU. Udvalgets indstilling mod stationering af nye kortrækkende atomvåben i Europa skal foreligge i god tid, før spørgsmålet behandles i NATO's Atomplanlægningsgruppe i april 1989.

Folketinget går herefter over til næste sag på dagsordenen.«

(Dagsordensforslag nr. D 10).

Det, vi fra SF's side efterlyser, er politisk indhold, ikke tomme former.

Jeg tror, det er for tidligt, at nogle har jublet her i dag og er ved at slå sømmene i låget på fredsbevægelsens kiste. Den rører på sig endnu. Låget bliver sparket af, og disse problemer skal løses under alle omstændigheder, enten i Danmark eller i andre vesteuropæiske lande.

Formanden:

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Også dette dagsordensforslag indgår nu i forhandlingen.

(Kort bemærkning).

Ritt Bjerregaard (S):

Jeg synes, det er nødvendigt allerede nu at gøre en enkelt bemærkning vedrørende dagsordenen og proceduren. Jeg kan helt bekræfte, at der kun er tale om en proceduredagsorden, fordi vi har fundet det mere hensigtsmæssigt vedrørende substansen at fremsætte beslutningsforslag, som hr. Pelle Voigt ikke nåede at forholde sig til.

Vi fastlægger en procedure, hvorefter Det Sikkerhedspolitiske Udvalg kan komme til at arbejde. At vi fastslår, at der er grænser for, hvor længe man kan arbejde, uden at der kommer et resultat ud af det, ligger, så vidt jeg kan se, helt i fortsættelse af nogle af de bemærkninger, hr. Pelle Voigt gjorde. Det forhindrer ingen partier i at tage debatter her i salen. Det forhindrer ingen i at foreslå dagsordener.

Og der ligger ikke i denne proceduredagsorden nogen som helst stillingtagen til, at spørgsmålet om moderniseringer ikke kan komme op før den 1. juli 1989 og kan blive debatteret. Det synes jeg strengt taget også klart fremgik af den tale, jeg holdt her i dag.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Nu taler vi ikke om den 1. juli 1989, men om beslutninger, der senest voldsomt bliver sat på NATO's beslutningstapet i april måned.

Jeg vil meget gerne bede om at få belyst det, fru Ritt Bjerregaard sagde her. Jeg føler mig beroliget ved, at vi her i Folketinget vil kunne tage spørgsmålet om modernisering op og få en afstemning, uanset hvad der måtte foregå i Det Sikkerhedspolitiske Udvalg. Det synes jeg er ganske centralt. Jeg har bare forstået aftalens omfang sådan, som den er blevet refereret bl.a. i Radioavisen, at et vigtigt formål var at undgå den slags ubehageligheder. Det har jeg også forstået på de borgerlige partiers ordførere og på udenrigsministeren. Jeg er meget glad for, at det klart er afkræftet.

Til sidst vil jeg gerne stille et enkelt spørgsmål: Er der enighed mellem regeringen og Socialdemokratiet om nogen som helst form for sikkerhed for, at der kommer noget som helst ud af arbejdet i Det Sikkerhedspolitiske Udvalg? Hvad er det, der har ændret sig særlig afgørende fra den proces, vi har haft i gang i nu

over et år, hvor man har produceret tonsvis af papir, men hvor resultatet har været et absolut stort nul – en nulløsning i ordets egentlige forstand?

(Kort bemærkning).

Ritt Bjerregaard (S):

Som hr. Pelle Voigt givetvis vil huske, syntes han, det var en meget god idé, at Det Sikkerhedspolitiske Udvalg fortsatte. Jeg mindes nogle pointer, som hr. Pelle Voigt prøvede at få ud af det i forhold til Socialdemokratiets formand på et tidligere tidspunkt. Vi deler den opfattelse, at Det Sikkerhedspolitiske Udvalg er nyttigt, og vi har tænkt os at bruge det.

Bjørn Elmquist (V):

Det var interessant at lytte til først hr. Pelle Voigts indlæg og derefter ordvekslingen mellem ham og fru Ritt Bjerregaard. Jeg må indrømme, at i starten af hr. Pelle Voigts indlæg følte jeg det, som om jeg overværede en forsmået bejlers sidste krampagtige forsøg på at genvinde opmærksomheden hos genstanden for sin kærlighed.

Til sidst faldt hr. Pelle Voigt ned og kom i tanker om, at Det Sikkerhedspolitiske Udvalg faktisk blev nedsat for et par år siden. Det er rigtigt. Det var hr. Svend Auken, der foreslog det dengang. Og jeg husker, at også mit parti gik ind for det, støttede det, idet vi sagde: De har gjort noget tilsvarende oppe i Norge med en stortingsmelding og med nedsættelse af et sådant udvalg. I stedet for, at vi har nogle mere eller mindre hidsige debatter her i Folketinget, hvor man engang imellem – nogle i hvert fald – går lige til stregen og måske en anelse over, og hvor vi ikke har det overblik og den ro, den analyse, der skal til, for at vi kan finde frem til seriøse beslutninger, så lad os prøve at lægge det i et særligt udvalg, Det Sikkerhedspolitiske Udvalg.

Som jeg ser den dagsorden, vi selv har været med til at foreslå, og som vi selvfølgelig stemmer for om lidt – det er altså ikke den, hr. Pelle Voigt lige har foreslået, men den, fru Ritt Bjerregaard har foreslået, også på mit partis vegne – er det en bekræftelse af det, der var intentionerne for nogle år siden, da vi nedsatte Det Sikkerhedspolitiske Udvalg: ikke at lave en stor nulløsning, en stor syltekrukke at lægge det i, men at nå frem til tidligere tiders brede flertal i

[Bjørn Elmquist]

dansk politik om de her sager. Jeg skal komme tilbage til det sidst i mit indlæg, når jeg kommenterer Socialdemokratiets forslag til folketingsbeslutning lidt mere i detaljen.

Jeg vil godt lade mit indlæg handle noget mere om de udenrigspolitiske emner, som jo er omkring os, og hvor vi må huske, at der findes en verden uden for Christiansborg, en verden uden for Folketinget, en verden uden for Det Sikkerhedspolitiske Udvalg.

Det er spændende, hvad der sker i disse år i udenrigspolitikken. Det er spændende at se, hvad der sker i vore nabolande mod øst, først og fremmest Sovjetunionen. Der var fire af os, der forleden dag havde den oplevelse – jeg ved ikke, om seerne og andre, som ikke var med til det, deler den opfattelse – at sidde i samtaleværelset og have en direkte diskussion, meningsudveksling, jeg ved ikke, hvor detaljeret den nåede at blive, desværre, med repræsentanter for Den Øverste Sovjet i Moskva.

Der sad 150 mio. sovjetkiggere, har vi fået at vide både før og efter, og fulgte med i, hvad der var en direkte transmission. Der var tolke, der sikrede, at det, der blev sendt ud over lydlinjerne både i Danmark og i Sovjetunionen, var det, der blev sagt.

Jeg må indrømme, at jeg indimellem var meget overrasket over de indlæg, de udsagn, som specielt den sovjetiske justitsminister kom med om forholdene i hans eget land. Det er ikke første gang, jeg har hørt den kritik, naturligvis. Vi er mange, der har fremført den. Det er heller ikke første gang, jeg har hørt en så højtstående sovjetisk myndighedsrepræsentant udtrykke denne kritik. Men det er første gang, jeg har hørt det blive udtrykt direkte over for sovjetborgerne.

Ministeren sagde ting om det sovjetiske retssystem, om mangelen på lovfæstelse af helt elementære retsgarantier, som jeg måtte være helt enig i. Kritikken var, jeg vil ikke sige ødelæggende, men den var helt »up to the point«. Den var helt relevant og korrekt.

Jeg tror nok, der er mange, både i Sovjetunionen og i Vesten, der i disse år spørger sig selv: Hvordan vil hele det dér foretagende ende? Er der sat en snebold i gang, en udvikling i de kommunistiske lande i Østeuropa, som vil være til at stoppe? Og hvor vil den ende? Jeg tror, vi er mange, der ikke ønsker, den vil stoppe. Jeg tror også, der er mange sovjetborgere,

sovjetrepræsentanter, der ikke ønsker, den vil stoppe. Men det er svært at se, hvor den vil ende.

Det har ikke rigtig bredt sig, ikke til alle østeuropæiske lande i hvert fald. Jeg har også hæftet mig ved – jeg tror, det var fru Connie Hedegaard, der sagde det – Ungarn. Det er meget spændende at se, hvordan man dér har taget Gorbatjovs tanker om demokratisering så alvorligt, at man nu taler om at have kandidater til valg, der repræsenterer andet end kommunistpartiet, nogle partiløse, men måske også en skønne dag repræsentanter for organisationer, der står for noget, vi vil kalde politisk.

Som jeg har forstået det, vil det de første to tre år frem til engang i 1990–1991 stadig være sådan, at de, der opstiller til valg, skal gøre det inden for det socialistiske enhedspartis rammer. Til den tid vil der være mulighed for, at man kan være andet end fraktioner inden for et parti. Man vil være egentlige partirepræsentanter om nogle år – måske.

Disse ting har for mig at se meget, meget stor betydning for de kommende års udvikling, først og fremmest i Europa, men også for verdenspolitikken. Generalsekretær Gorbatjov, nu præsident Gorbatjov, har gentagne gange talt om det fælleseuropæiske hus. Han har skrevet bøger om det. Til en vis grad er det tanker, der minder om det, Charles de Gaulle var fremme med, da han var præsident i Frankrig. Det bliver de ikke ringere af, tværtimod. Pateriniteten kan man selvfølgelig diskutere.

Der er ét synspunkt, som er meget afgørende – den vesttyske udenrigsminister, Genscher, har nævnt det ved flere lejligheder: Det er da helt fint at tale om et fælleseuropæisk hus. Men hvad er et hus værd, hvis man ikke frit kan bevæge sig fra rum til rum? Og hvad er det værd, hvis ikke der er vinduer og døre, man kan komme ind og ud ad, kigge ind og ud af og lukke op og – ja, helst ikke for tit – i. Det er ganske afgørende for de kommende års udvikling på det sikkerhedspolitiske område, på det menneskeretslige og på det økonomiske område.

Fru Ritt Bjerregaard opholdt sig ved den samarbejdsaftale, som EF og Østeuropa, dels bilateralt med de enkelte østeuropæiske lande, dels med COMECON har indgået og er ved at indgå. Den rækker virkelig fremad, ingen tvivl om det.

[Bjørn Elmquist]

Jeg vil også drage et andet element ind i det: Det samarbejde mellem Europarådet og Østeuropa, som er ved at tegne sig. Også her er der fra østeuropæisk side, igen bilateralt, ikke multilateralt, udtrykt stor interesse for konkrete samarbejdsformer. Der har man i Europarådet de mange åbne konventioner om kultursamarbejde, om retssamarbejde og om andre praktiske ting, kan man sige. Jeg synes, det er meget sigende for ønsket og udviklingen i Sovjetunionen i disse år, at man prøver på at tilnærme sig vores del af Europa på andre områder end det rent økonomiske. Det er noget af det, der også skal trække fremad, og som kan supplere, håber og tror jeg.

Alt dette kan måske føre til, at vi i Konferencen om Sikkerhed og Samarbejde i Europa, CSCE, kan få endnu flere af disse konkrete tilidsskabende foranstaltninger, som er en nødvendighed for, at vi på det sikkerhedspolitiske område, hvad nedrustning angår, kan komme hinanden nærmere og har tillid til, at det, når man fra sovjetisk side spiller ud med et eller andet forslag, så har et reelt sigte og et fair sigte, et retfærdighedssigte, hvor det ikke er sådan, at den ene part skal strække våben over for den anden. Det har vel manglet indtil nu. Jeg synes nok, at vi i flere tilfælde har manglet de konkrete anledninger til at kunne tro og håbe, at sovjetiske udspil var andet og mere end bare dygtigt PR-arbejde rettet mod Vestens opinion.

Jo mere vi får af denne tilnærmelse og denne menneskeliggørelse af kontakterne – jeg taler her bestemt ikke bare om de officielle, men også om de helt uofficielle, mellem almindelige borgere i de to områder – desto mere reelt indhold og reelt grundlag vil der være for sikkerhedspolitiske løsninger.

Det rejser det spørgsmål: Hvad gør vi i Danmark? Hvad gør vi på europæisk plan for at komme videre på det sikkerhedspolitiske og nedrustningspolitiske område?

Jeg tror, vi kan sige, at i dag er tilslutningen til vores NATO-medlemskab så stærk som ingen sinde. Det har ligget og svinget mellem 60 og 70 pct. i meningsmålingerne. Vi kan se, at ved valget i maj måned var der heller ingen tvivl i vælernes sind. De partier, der gik ind for NATO-medlemskab, fik under ét bekræftelse fra befolkningen, fra vælgerne, på, at denne retning er den rigtige.

Men når det er sagt, så tror jeg også, at der er anledning til, at vi inden for NATO og andre steder overvejer de europæiske strukturer på nedrustningens og på sikkerhedspolitikens område. Der er nævnt inden for NATO-EURO-gruppen, ja, naturligvis. Der er nævnt det europæiske EPS-samarbejde, naturligvis vil jeg sige. Og så er der et par talere, der i deres indlæg har været inde på, at VEU, Vestunionen, her i mandags-tirsdags er blevet udvidet med Portugal og Spanien.

Specielt Spaniens medlemskab er interessant, fordi Spanien har en atomvåbenpolitik, som er noget speciel, i hvert fald blandt VEU-landene. Det er det eneste af de lande, der er med i Vestunionen, der har en principiel beslutning om, at man ikke vil have atomvåben på sit territorium. Og vi har vel alle sammen også set, hvordan der har været genforhandlinger af baseaftaler med amerikanerne, og at en amerikansk base nu er flyttet til Italien. Ikke desto mindre har Spanien følt sig i stand til at påtage sig den automatiske gensidige forsvarsforpligtelse, der ligger i Vestunionens traktat, Bruxellestraktaten.

Det synes jeg nok var et emne, det kunne være spændende at dykke ned i i forbindelse med beslutningsforslaget. Det er en opgave, man bør komme tilbage til i Det Sikkerhedspolitiske Udvalg, selv om det ikke står i forslaget til folketingsbeslutning fra Socialdemokratiet.

Vi mener i mit parti, at vi skal holde vandene åbne, optionerne åbne, så vi ikke i disse år, hvor der sker mange ting, også omkring Vestunionen, siger ja eller nej og måske lukker døre på et for tidligt tidspunkt. Det er ikke helt sikkert, at det vil være klogt politisk.

Jeg skal gøre et par ganske få bemærkninger om nogle regionale konflikter, som man siger. Jeg skal i hvert fald nok nå Afghanistan.

Vi havde forleden dag nede i den anden ende af Vandrehallen her en konference om Afghanistan. De danske politikere, der var til stede, var enige om, at vi med allerstørste opmærksomhed må følge, hvad der sker med hensyn til tilbagetrækningen af de sovjetiske tropper i Afghanistan. Den 15. februar er endedatoen, men de sidste uger er der ikke sket yderligere tilbagetrækninger. Tværtimod har man sendt nye våben til landet fra sovjetisk side, og det kan godt give anledning til bekymring, hvis det breder sig.

[Bjørn Elmquist]

Vi har ellers været med til fra dansk side møj-sommeligt at stable et bistandsprogram på be-nene for genopbygning af Afghanistan, den dag forholdene er fredeligere, så vi må følge med al-lerstørste opmærksomhed, om Genèveaftaler-ne om sovjetisk tilbagetrækning bliver fulgt.

To ord om Mellemøsten.

Hr. Pelle Voigt efterlyste nogle meget defini-tive reaktioner, bl.a. fra regeringens side, på PLO's erklæring i forgårs. Jeg tror nok, det vil være klogt at studere mere detaljeret, hvad der ligger i det. Der er noget, der tyder på, at PLO er parat til at acceptere Israels eksistens. I hvert fald har de talt pænt om FN-resolution 242, som omhandler det. Jeg synes, det er meget klogt, som den danske regering har gjort lige-som en række andre regeringer, trukket hesten i tømmerne og sagt, at vi må have lejlighed til at studere meget nøje, hvad der ligger i den erklæ-ring fra PLO.

Til allersidst, hr. formand, skal jeg gøre nogle få bemærkninger om forslaget til folketingsbe-slutning fra S. Det er væsentlige emner, udmær-ket som dagsorden, men som jeg kort var inde på før, er der nogle emner, vi mener vi må have lejlighed til at tage med i udvalget. Det skal vi så sørge for kommer med i drøftelserne dér.

På flere af punkterne er vi ganske enige – i det omfang, der er noget substans i forslaget – men på andre områder må vi sige, at der vil væ-re anledning til nok så kraftig diskussion.

Som jeg var inde på i mine allerførste be-mærkninger, mener vi, at vi ved den dagsorden, vi senere på dagen vedtager her, bekræfter det, der var intentionerne med skabelsen af det sik-kerhedspolitiske udvalg for et par år siden. Det kom desværre aldrig rigtig til at fungere, og det kan vi sige meget til hinanden om. Jeg har også min udlægning af det, men den skal jeg nok la-de være med at komme med her.

Med disse bemærkninger skal jeg tilslutte mig dagsordensforslaget.

Formanden:

Jeg skal her afbryde forhandlingen og udsæt-te mødet. Det genoptages i dag kl. 13.15.

Mødet udsat kl. 11.57

Mødet genoptaget kl. 13.15

Forhandlingen genoptoges.

Annette Just (FP):

Jeg vil gerne starte med at takke udenrigsmi-nisteren for den virkelig fyldestgørende og me-get spændende redegørelse, han kom med.

Fremskridtspartiet kan selvfølgelig kun være interesseret i international afspænding og er helt enig i, at det er noget af det vigtigste i dette årti. Det er utrolig spændende, hvor meget der sker, og det er fantastisk at få lov at opleve, at de to supermagter begynder at nærme sig hi-nanden og at kunne tale sammen.

Men vi i Fremskridtspartiet vil måske også gerne løfte en pegefinger og sige: Pas nu lige på, fordi vel er Gorbatsjov set med vestlige øjne nok noget af det mest positive, der er sket for Rusland i meget lang tid, men er han lige så pop-ular i sit eget land? Hvor langt kan han kom-me med sin åbenhed, den åbenhed, vi andre har ønsket så længe? Hvordan hjælper vi ham, eller rettere sagt hele Rusland, allerbedst til at være åbne over for Vesten, til at kunne få reel af-spænding igennem?

Derfor vil Fremskridtspartiet sige, at vi er meget glade for det valg, der er sket i USA, nu hvor Reagan ikke længere kan sidde som præ-sident, men hvor man så har ladet budskabet gå videre til Bush, givet ham chancen for at føre den åbne politik videre, til videre afspænding.

Fremskridtspartiet kan også gå ind for vå-benkontrol og fjernelse af de kemiske våben. Det tror jeg alle partier kan. Men derfra og til at sige, at vi ensidigt skal prøve at skære ned på NATO's atomstrategi, dér er vi gået for langt. Det kan vi ikke. Det skal være gensidigt hele ti-den. Det er den åbenhed, som vi mener er det vigtigste i Danmarks udenrigspolitik, og derfor ønsker vi at køre den videre.

Vi ønsker en modernisering i NATO og i sær-deleshed i Danmark. I Danmark er det så lang tid siden, der har været noget, man overhovedet kunne kalde reel modernisering af forsvaret, så jeg ved ikke, hvor moderne det overhovedet er.

Fremskridtspartiet siger nej til en oprust-ning, men ja til en modernisering, for det er nødvendigt, for at vi kan stå lige med de andre partnere, når vi taler NATO kontra Warszawa. Hvis Danmark ikke er indstillet på at gøre no-get for at få moderniseret vort forsvar, frygter i hvert fald Fremskridtspartiet, at vi vil blive sat udenfor af vore NATO-partnere. Det synes jeg allerede at vi i denne diskussion har hørt flere gode eksempler på. Vestunionen er vi ligesom

[Annette Just]

ikke rigtig blevet inviteret så forfærdelig meget med i. Vi bliver grint lidt ad ude omkring, det synes Fremskridtspartiet ikke vi kan være bekendt.

Fremskridtspartiets udenrigspolitik har alle dage været, at vi ønsker fri handel med alle lande. Vi ønsker ikke, at Danmark skal stå med løftede pegefingre og fortælle, hvordan Israel skal reagere over for PLO. Vi kan ikke under nogen omstændigheder gå ind for en organisation, der er gået så stærkt ind for terror og vold som PLO, og vi forstår egentlig talt udmærket, at Israel er meget betænkelig, for at sige det mildt, over de udspil, der er kommet fra PLO.

Lige så lidt synes Fremskridtspartiet, at Sydafrika stadig skal stå på den liste over lande, som vi ikke under nogen omstændigheder må handle eller tale med eller overhovedet have noget samkvem med. Hvad er det for en idé at tro, at apartheid bliver mindre, fordi man lukker det inde? Tværtimod tror vi på, at vi ved åbenhed, ved at lade sydafrikanere komme til Danmark, ved at lade danskere komme ned til dem, ved at vise, hvilke synspunkter vi har, ved åbent og ærligt at handle med dem, kan vi medvirke til nedbrydelse af det forhadte system, som det i hvert tilfælde er, når man skelner imellem, hvilke farver man har. Det er et forkasteligt system, ja, men man fremmer ikke nedbrydelse af apartheid ved at isolere det og sige, at så vil vi slet ikke prøve at give dem et godt eksempel. Derfor mener Fremskridtspartiet, at vi udmærket ved vores gode eksempel kunne sige, at vi gerne vil handle med jer. Vi vil gerne vise vores åbenhed, vores system. Om et enkelt område, det sydafrikanske kul, det reneste kul, der findes, den reneste energiform, vil jeg sige: Hvorfor i alverdens riger og lande skulle vi ikke være med til at forbedre vort miljø ved også at bruge det?

Så blev der talt om EF og om det indre marked. Her kan vi selvfølgelig kun give udenrigsministeren helt ret i, at det arbejde, der bliver lavet i Markedsudvalget for øjeblikket, og det arbejde, der rent faktisk også foregår i Europa-Parlamentet, er utrolig vigtigt. Det er vigtigt, at vi står sammen om så store områder som bekæmpelsen af et forurenede miljø. Vi skal stå sammen om at forbedre miljøet, så vi kan give det videre til den næste generation i forsvarlig stand. Vi skal også stå sammen om forskning. Danmark er ikke stort nok til at lave grund-

forskning eller anden videre forskning helt alene, det ville være helt hen i vejret at gøre det på den måde. Derfor er det en god ting, at EF også har taget disse områder op og siger, at dér står vi sammen, dér vil vi udnytte hinandens ressourcer.

For at gentage det, som Fremskridtspartiet vil: åbne muligheder for vores handel, åbne muligheder for at eksportere og dermed åbne muligheder for Danmark.

Men dansk udenrigspolitik er også andre ting. Det er også, hvordan vi reelt handler, når der sker en miniaturekrise, vil jeg kalde det. Det, jeg vil komme ind på, er nemlig, hvordan vi ter os på ambassaderne. Det er de mennesker, der sidder på ambassaderne, der er vort ansigt udadtil. Ikke for at rippe op, men måske for at få sluttet en kedelig ting, vil jeg tage Østberlinaffæren op, for jeg mener ikke, at der er handlet rigtigt – langt fra. Der er handlet utroligt forkert og utrolig udansk. Der er gjort et forsøg på at få klarlagt, hvad der skete. Jeg kan se, at selv om der er aflagt en rapport, selv om der er foretaget rettelser til den, bliver der ved med at rejse sig spørgsmål om rigtigheden af alt det, der er blevet sagt og skrevet i denne sag. Derfor vil jeg nu fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget pålægger udenrigsministeren at rejse tjenestemandssag vedrørende alle faser i den danske Berlinambassades handlemåde og undladelser i sagen om de 18 østtyskere, der henvendte sig på ambassaden den 9. september 1988.

Tinget går herefter over til næste sag på dagsordenen.«

(Dagsordensforslag nr. D 11).

Det er netop vigtigt, at vi får sluttet denne sag på en så forsvarlig måde, at Danmark kan være sig selv bekendt, at Danmark kan sige: Denne sag er færdig nu, de ansvarlige er blevet sat på plads, således som det skal være. Så det er vigtigt, at det bliver en tjenestemandssag, en sag, hvor alle de implicerede parter får lov til at svare.

Det forslag om motiveret dagsorden, der er fremsat af Socialdemokratiet ved fru Ritt Bjerregaard m.fl., virker på os som lidt et trut i trompeten og ikke meget andet. Det kan vi såmænd godt være med til. Vi har prøvet at være aktivt med i Det Sikkerhedspolitiske Udvalg,

[Annette Just]

og det vil vi da gerne arbejde videre med. Jeg kan ikke se, der står meget andet i det. Men til gengæld synes vi, at forslaget fra hr. Pelle Voigt er at gå langt over den streg, som vi kan være med til, og derfor kan vi ikke gå ind for det.

Formanden:

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Også dette dagsordensforslag indgår nu i forhandlingen.

Jørgen Estrup (RV):

Der er gået syv måneder, siden Folketinget sidst havde udenrigspolitisk debat. Datoen, den 14. april 1988, er vi mange som mindes ved beskæmmelse. Den dag lykkedes det Folketinget at reducere de globale problemer til spørgsmålet om, hvilken type postforsendelse der var bedst egnet til at orientere fremmede landes orlogsfartøjer om dansk a-våbenfrihed. Verdenshavet måtte vige for andedammen.

Men hinsides andedammen er udviklingen gået stærkt i mellemtiden. INF-aftalen bliver til håndgribelig virkelighed for øjnene af os. Fra at være et lidt uvirkeligt stykke papir manifesterer den sig nu i form af konkret, håndfast opskæring og destruktion af raketter. Symbolværdien af dette praktiske resultat af nedrustningsprocessen kan ikke vurderes højt nok.

Topmødediplomatiet mellem USA og Sovjet arbejder fortsat og åbner mulighed for aftaler om halvering af de strategiske a-våben og om produktionen m.v. af kemiske våben. Der er sket et veritabelt gennembrud i arbejdet med kontrol og verifikation af kernevåbenforsøg.

Nogle af de mest truende regionale konflikter er nu under afvikling, ikke mindst takket være FN's indsats. De sovjetiske styrkers tilbagetrækning fra Afghanistan er i gang, krigen i Golfområdet er stoppet, og senest er der opnået et forhandlingsresultat i det sydlige Afrika, som forhåbentlig inden for længe kan føre til hjemsendelse af cubanske tropper fra Angola og langt om længe selvstyre for Namibia, endelig et optimistisk signal fra det plagede afrikanske kontinent.

I begejstringen over de seneste fremskridt kommer man relativt let til at tegne et for optimistisk billede af udviklingen. Afspændingsprocessen er skrøbelig. Det er ikke svært at forestille sig politiske ændringer, ja, såmænd blot personudskiftninger, som helt kan sætte pro-

cessen i stå. Men uafviseligt er det, at det internationale klima ikke i mange, mange år har åbnet så oplagte muligheder for afspænding og nedrustning. Resultaterne kommer ikke af sig selv. De kræver aktiv indsats også af ikkesupermagter. Faktisk er det de mindre lande, som har mest på spil: Når elefanterne slås, dør græsset som bekendt. Tiden er inde, hvor de små lande bør forsøge, om de kan tænke stort.

I Danmark har vi haft syv måneder til at tænke os om, til at finde kursen fra andedammen og ud til verdenshavet. Allerede under debatten den 14. april 1988 gav mit partis ordfører, fru Lone Dybkjær, udtryk for den afsporing, der efter radikal opfattelse var sket af den udenrigs- og sikkerhedspolitiske diskussion i Folketinget, og jeg vil godt citere et par steder fra fru Lone Dybkjærs tale, Folketingets forhandlinger 1987-88, 1. samling, sp. 9782, hvor det står:

»Jeg har med denne indledning villet spørge, om det ikke efterhånden var muligt at føre en udenrigspolitisk debat, hvor vi stillede os selv det dybere spørgsmål, om vi som lille land, godt nok med i NATO, men klart kritisk medlem, kunne yde et supplerende bidrag til fodnoterne. Eller er det blevet sådan, at vi her i landet ikke kan føre anden udenrigspolitisk debat end den, der føres af indenrigspolitiske grunde, at hverken politikere eller medier interesserer sig for andet end det helt snævre politiske slagsmål, og at verden sådan set er blevet ligeegyldig?«

Op lidt senere, sp. 9783, siger fru Lone Dybkjær:

»I virkeligheden burde den dagsorden, vi i dag skal diskutere, være af en anden art end den, vi rent faktisk er havnet på, nemlig f.eks.: Folketinget pålægger regeringen at komme med et udspil inden en eller anden dato med angivelse af, hvor Danmark kan yde en særlig udenrigspolitisk indsats. Så kunne vi måske have fået en lidt anden debat end den, vi får i dag.«

Som bekendt fulgtes debatten den 14. april 1988 få dage senere af udskrivelse af folketingsvalg, et valg, som befolkningen ikke forstod, som ikke blev forstået af omverdenen, og som derfor burde have været undgået. En gentagelse vil efter radikal opfattelse skade Danmarks interesser.

Det problematiske ved dette forløb og ved den periode, som gik forud, var den internatio-

[Jørgen Estrup]

nale usikkerhed om dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik, som blev skabt. Rent faktisk talte Danmark med to stemmer; det førte til manglende stabilitet og derfor tab af dansk indflydelse. Opgaven var derfor at genskabe et stabilt flertal bag udenrigs- og sikkerhedspolitikken, som også omfatter regeringen. Problemet i det gamle Folketing var ikke – jeg tror, det var fru Ritt Bjerregaard, der først sagde det – at der var et alternativt flertal, og selv om jeg i øvrigt var helt enig i fru Ritt Bjerregaards motivering, mener jeg, at man bør understrege, at der var et flertal, og det flertal omfattede i en række situationer ikke den siddende regering. Med grundlovens bestemmelser i § 19 om, at regeringen har ansvaret for udenrigspolitikken og sikkerhedspolitikken, er det en uholdbar situation. Flertallets politik må nødvendigvis også have plads på regeringssiden.

Men ud over dette var opgaven så at skabe grundlaget for positive og konstruktive danske tiltag i udenrigspolitikken, for det, som fru Lone Dybkjær kaldte den særlige udenrigspolitiske indsats, og som blev efterlyst i hendes netop citerede ordførertale. Løsningen af disse problemer indtog en fremtrædende plads under regeringsdrøftelserne i maj; for Det Radikale Venstre var det en afgørende forudsætning for et ja til regeringsdeltagelse, at der fandtes en vej til at løse den udenrigs- og sikkerhedspolitiske opgave, som jeg netop har skitseret. Denne løsning viste sig i skitseform under regeringsforhandlingerne med aftalen om nedsættelse af en forsvarskommission og om etablering af et organ med udenrigs- og sikkerhedspolitisk ekspertise, som kan bistå regering og Folketing. Men KVR-regeringen er som bekendt en mindretalsregering; opgaven var og er at skabe et stabilt, konstruktivt flertal bag den udenrigs- og sikkerhedspolitiske indsats.

Derfor sker der i dag faktisk lidt af en historisk begivenhed, og vi hilser det fra radikal side velkommen, at der nu er skabt forståelse hos et stort flertal i Folketinget, således som dagens debat og den foreslåede dagsorden er udtryk for. Forståelsen er udtryk for, at der ønskes resultater i dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik; det, som så er spørgsmålet, er, hvor bredt et flertal vi skal kunne regne med, og specielt f.eks. om SF vil holde sig uden for indflydelse.

Jeg synes, det var en god, imødekommende og balanceret tale, udenrigsministeren holdt.

Den markerede en ny start i dansk udenrigspolitik og en god begyndelse for KVR-regeringen. Der er faktisk tale om en spændende nyskabelse gennem kombinationen af det særlige Sikkerhedspolitiske Udvalg og SNU som ekspert- og udredningsorgan. I Det Radikale Venstre opfatter vi i høj grad SNU som vores barn; den ekspertise, alsidighed og ret til selvstændige initiativer, som ligger i SNU's konstruktion, skal fastholdes og derved sikre kvaliteten i det arbejde, som nu sættes i gang. Logikken er jo den, at hvis et flertal skal kunne fastholde en stabil linie over en længere periode, kræver det let og direkte adgang til den nødvendige information. Grundlovens ord i § 19 om regeringens ansvar for udenrigspolitikken førelse med pligt til at indhente Folketingets samtykke i konkrete tilfælde og i sager – som grundloven udtrykker det – »som i øvrigt er af større betydning«, er jo klare nok. Det er der naturligvis ingen der drømmer om at anfægte.

Derfor er det, som nu sikres, at der er en forudbanet vej for Folketingets fremskaffelse af den information, som Folketinget finder nødvendig, og at der på denne måde kan skabes et fælles informationsgrundlag, som binder flertallet sammen og danner udgangspunkt for regeringens udenrigs- og sikkerhedspolitiske initiativer.

Resultatet af denne proces ser vi frem til med store forventninger fra radikal side. Dette er et skift i udenrigs- og sikkerhedspolitikken, således som hr. Pelle Voigt sagde det på et vist tidspunkt, men et skift, som indebærer, at flertallet kan føre sin politik ud i livet. Det kunne flertallet ikke tidligere.

Lad mig så afslutningsvis også komme med nogle mere konkrete bemærkninger, herunder til det beslutningsforslag fra Socialdemokratiet, som vi senere skal debattere. Fra radikal side finder vi, at der er mange positive træk i beslutningsforslaget, og at ud over, at det i et vist omfang har karakter af overskrifter, er der først og fremmest lagt vægt på en aktiv indsats, som vi helt klart er enige med Socialdemokratiet i.

Vi har bemærket, at man lægger vægt på etableringen af en a-våbenfri zone, og at dette skal ses i en større sammenhæng. Fra radikal side vil vi gerne understrege, at dette er et led i en tillidskabende proces.

Vi har også lagt mærke til, at beslutningsforslaget gør meget ud af den konventionelle ned-

[Jørgen Estrup]

rustning med vægt på reduktionen i de offensive våben. Det er vi meget enige i fra radikal side, og jeg bemærkede også udenrigsministerens ord på dette punkt om, hvor prioriteringen skulle være, og at her var et af de punkter, som havde en særlig forret. Det mener jeg er i meget høj grad logikken i den nuværende sikkerhedspolitiske situation.

Jeg vil godt i den sammenhæng vende tilbage til noget, som beskæftigede Folketinget også den 14. april, nemlig et brev fra forsvarsministerens rådgivnings- og analysegruppe af den 8. april 1988, hvor man beskæftiger sig med forudsætningerne for konventionel nedrustning, og jeg citerer et ganske kort afsnit fra brevet, det findes under Alm. del, Bilag 179, i folketingsåret 1987-88. Der skriver analysegruppen:

»Som det fremgår af det anførte, kræver et mere sammenhængende og konsekvent udredningsarbejde et grundlag inden for sikkerhedspolitikstrategi og militærteknologi samt adgang til konsekvensanalyser. En organisation, som kan varetage et sådant udredningsarbejde, skønnes at være en forudsætning for dansk indflydelse på de nedrustningsforhandlinger, som må forventes.«

Med indgangen til et arbejde om konventionel nedrustning, om de større perspektiver i opfølgningen af Stockholmprocessen, har vi sådan set her også udgangspunktet for noget af det helt konkrete arbejde, som tidligere er blevet efterlyst, for de initiativer, som nu sættes i gang. Hvis det kan være dér, vi lægger vores aktive indsats, tror jeg, at Folketinget er på vej ind i en meget konstruktiv fase.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Jeg blev ganske fascineret af hr. Jørgen Estrups bemærkninger om den brede enighed, der nu var etableret, og hans bekymring for SF's manglende deltagelse i den.

Jeg må sige, at jeg er mindre bekymret. Jeg kunne godt tænke mig at spørge hr. Jørgen Estrup: Enighed om hvad? Vi har ikke fået antydet blot et eneste element af politisk indhold i dette. Jeg synes, at udtrykket enighed om ingenting ligger nærmere op til intethed end enighed. Hvordan forener man Venstres og De Konservatives helt traditionelle koldkrigeriske synspunkter med de alternative synspunkter, som er blevet fremført af fredsbevægelsen? Det

kan man ikke, uanset hvor mange radikale man putter ind i regeringen. Derfor har vi i dag ikke på et eneste punkt kunne høre om et eneste stykke politisk indhold i denne brede enighed, men en masse om, at man kan drøfte tingene seriøst i et udvalg.

Jeg går meget ind for, at vi drøfter ting seriøst i udvalg, men jeg kunne godt tænke mig at stille et konkret spørgsmål: Mener hr. Jørgen Estrup, at der er nogen som helst rimelig sandsynlighed for, at denne brede enighed kan komme til at omfatte et klart dansk nej til den omfattende modernisering af NATO's korrtrækkende atomvåben, som er undervejs, og hvor regeringens indsats indtil nu har været, at vi er blevet vildledt og misinformeret med hensyn til, hvor beslutningsprocessen befinder sig, og hvornår der skal træffes videre beslutninger både i Det Udenrigspolitiske Nævn og i folketingssalen?

Er det en mulighed for at etablere en eller anden enighed i dette brede forum, eller hvad er det, vi taler om?

(Kort bemærkning).

Jørgen Estrup (RV):

Jeg synes, hr. Pelle Voigt bruger udtrykket enighed i en lidt tvetydig sammenhæng; det virker næsten, som om enighed er noget, man kun kan være glad for, hvis hr. Pelle Voigt er enig, og at det ellers er et lidt tvivlsomt begreb.

Jeg synes, at det, hr. Pelle Voigt burde efterlyse, er, hvordan der kan føres udenrigs- og sikkerhedspolitik i Danmark; det er faktisk det, opgaven går ud på.

Det, der har været galt i de seks år, som jeg synes fru Ritt Bjerregaard så ganske udmærket karakteriserede som en periode, vi ikke burde vende tilbage til, er karakteren af hovsaløsninger og ikke det seriøse arbejde, som hr. Pelle Voigt selv tog i sin mund. Forudsætningen for at opnå udenrigspolitiske resultater er faktisk, at man først foretager det seriøse arbejde. Det er det, vi nu går i gang med. Derfor vil jeg henviser til den gode, gamle talemåde, der lyder: Skynd dig langsomt!

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Man kan ikke undgå at lægge mærke til, at hr. Jørgen Estrup ikke kan pege på et eneste punkt – slet ikke NATO-moderniseringen af

[Pelle Voigt]

atomvåben – som omfattes af denne enighed. Enighed om ingenting er og bliver altså ingenting. Derfor kan man i den bedste radikale Scaveniusagtige tradition nu se frem til nogle års enighed om, at Danmark ingenting skal foretage sig, og at vi skal frelses af Helmut Kohls modstand mod dette her – hvis den stadig består efter hans møde i USA – at vi skal frelses af en belgisk forsvarsminister eller af nogle andre.

Men det er da ynkeligt at operere med konstruktioner af denne art, hvis der overhovedet ikke er noget indhold i dem. Jeg synes, at bare en eller anden lille gnist af seriøst indhold i dette her ville være interessant. Indtil jeg ser den, vil jeg fastholde det, der er min opfattelse, nemlig at det at få Venstre, De Konservative og udenrigsminister Ellemann-Jensen til at gå ind for fred og nedrustning er dømt til helt samme skæbne, som vederfæredes dyrene i Hakkebakkeskoven, da de prøvede at gøre ræven til vegetar. Det er et projekt, som man kan underholde sig med et stykke tid, men som i et bare mellem-langt forløb er helt uigennemførligt. Tandsættet er skruet anderledes sammen.

Arne Melchior (CD):

Jeg kan ikke lade være med at begynde med en lille polemisk bemærkning til hr. Jørgen Estrup – skønt hr. Pelle Voigt i formiddags sagde noget i retning af, at polemik ikke er seriøs. Han bruger en del af den selv, men det skal han ikke høre ilde for fra mig.

Det, jeg vil minde om, er, at hr. Jørgen Estrup indledte sin tale med at sige, at det ved vor sidste udenrigspolitiske debat den 14. april i år lykkedes Folketinget – altså åbenbart hele Folketinget – at forvandle et verdenshav til en andedam. Jeg er ikke helt uenig. Fru Lone Dybkjær, hr. Jørgen Estrups partifælle, holdt en tale, der hævdede sig over dette. I al ubeskedenhed forsøgte jeg også selv at give min tale et indhold, som ikke beskæftigede sig med disse postforsendelser, som hr. Jørgen Estrup nævnte.

Men polemikken i det må være at erindre hr. Jørgen Estrup om, at han sagde, at Danmark talte med to stemmer. Jamen der var to dagsordener den dag, og Det Radikale Venstre kunne stemme for dem begge to. Så var der nogen, der talte med to stemmer den dag, var det altså Det Radikale Venstre. Men de valgte dog at tale med den stemme, der udløste det valg, om hvil-

ket hr. Jørgen Estrup selv har sagt, at det kunne verden ikke forstå en pind af – og de fleste danskere heller ikke. Så bare de dog havde valgt en anden stemme den dag. Men det har de gjort i mellemtiden, og det skal de ikke høre ondt for i dag i hvert fald.

Jeg vil gerne takke udenrigsministeren for den brede redegørelse. Meget er vi enige i CD med udenrigsministeren om, andet måske lidt mindre. Men han har en god dag i dag, og det har han fortjent efter mange års virke under vanskelige vilkår.

Jeg vil dog advare imod, at man maler situationen alt for rosenrød. Iran–Irak-krigen er måske nok ikke aktiv i øjeblikket, men den er heller ikke afsluttet. Afghanistan-tilbagetrækningen er udsat for – i det mindste – beklagelige og farlige forsinkelser. Iran–Irak-krigens afslutning, som forhåbentlig bliver en realitet, skyldtes for øvrigt en bastant anvendelse af kemiske våben fra den ene parts side, og det er vel med til at tegne billedet af, hvor skrækkelig nutiden egentlig er.

Man skal heller ikke male FN's rolle for lyserød. Det er da helt rigtigt, at vi kan ikke undvære et FN; der må være nogle rammer, nogle lokaler, et apparat, hvor de chancer, der opstår, kan trækkes indenfor og hjælpes fremad. Men meget mere er det altså heller ikke, FN har kunnet gøre, og ifølge sagens natur kan FN ikke gøre meget andet, derfor tror jeg heller ikke, man skal overspille den side af sagen; så let er det nemlig ikke.

Hvor svært det er, ser vi jo i øjeblikket i Sovjetunionen. Det er ikke let for hr. Gorbatsjov. Der er nogen, der også dér ser lyserøde syner og allerede mener, at det danske sikkerhedsberedskab ikke behøver at ajourføres til det, det var, medens statsministeren hed Anker Jørgensen og forsvarsministeren hed Poul Søgaard. I dag er det meget ringere, dette sikkerhedsudstyr – vort forsvar, låsen på vor dør – og det giver den internationale situation altså ikke baggrund for. Men det hindrer ikke, at vi med interesse og glæde og forventning og håb ser på, hvad der sker i Sovjetunionen. Og hvor må han have det svært, hr. Gorbatsjov; hvor må timingen i hans fremskridt være vanskelig. Hvor skeptiske vi end kan være, må vi hjælpe ham dér, hvor vi kan, fra den vestlige, den frie verden. For hvad er alternativet? Det kan vel kun være en tilbagevenden til den groveste stalinisme.

[Arne Melchior]

Derfor al respekt for det, han forsøger at foretage sig.

Jeg skal dog minde om, som min kollega hr. Duetoft for længst har sagt, at hans sidste skaktræk har været at koncentrere magten endnu mere end før i sin egen person i Kreml, således at han nu er både præsident og generalsekretær. Det lover jo ikke bare godt. Men han står også over for at skulle foretage en gevaldig afbureaukratisering og afideologisering, og i den forbindelse skal det huskes, at den kommunistiske ideologi jo ikke er skabt af de brede sovjetiske masser, men er blevet til i et noget mere velstående Vesteuropa i intellektuelle kredse. Den har altså været påtvunget de sovjetiske masser nu i nogle generationer, og det bliver meget svært at se, om man nu oppefra på ny kan vende denne proces om.

Lad mig i den forbindelse nævne en af de glædelige ting, som er et resultat af afspændingen, nemlig at hr. Sakharov i dag er på besøg i USA. Han offentliggør for øvrigt i dag i dagbladet B.T. en efter min mening meget værdifuld, ja, ligefrem sensationel artikel, og man kan vel ikke andet end gratulere B.T. til, at Sakharov er gæsteskribent i denne avis.

Men det er altså en svær opgave, Gorbatjov er på, og risikoen for, at den ikke lykkes, som vi håber, og som han forhåbentlig tænker sig det, er så iøjnefaldende stor, at der går lang tid, før vi kan slække på vor sikkerhedspolitik.

Et par ord om den anden supermagt, som vi jo har lettere ved at forstå, fordi det er en åben magt. Jeg finder det passende ved en debat, der falder netop nu, at kipe med flaget for den afgående præsident Reagan. Hans valg i sin tid blev jo ikke af alle kredse i dette land modtaget med jubel – der kom også lidt utilstedelige udtryk frem ved den lejlighed – men jeg tror, en hel verden erkender, at han både har været en god præsident for USA – det er jo hans første opgave – og at han tillige har været en god præsident for os, at han var dygtig, da han stod fast under topmødet i Reykjavik, og at det ikke mindst er på grund af den strategi, som NATO med USA i spidsen har lagt, at vi er kommet til det stadi i en kommende afspændingsproces, som vi altså kan konstatere i dag.

Jeg vil også gerne benytte lejligheden til herfra at sige farvel til præsident Reagans ambassadør i Danmark, Terence Todman. Et land, der sender en sådan mand til os, har allerede

nogle gode point at tjene hos os – tak til dem begge.

Jeg vil endvidere benytte lejligheden til at understrege, at Europa ikke skal distancere sig fra USA. Vi ønsker ikke nogen todeling af NATO, vi ønsker at være nær USA, at være nært forbundne, troværdige over for USA, og det skal vi nok få noget at høre om i løbet af 1989, når det nye amerikanske parlament, præsident og regering rører på sig med hensyn til de forpligtelser, som også de mindre partnere i NATO-alliancen må påtage sig.

Jeg vil gerne citere en dansk FN-diplomat, der for nylig sagde, at tingene først begynder at bevæge sig, først bliver til noget, når USA tager stilling, når USA rører på sig. Det gælder ved siden af de store traktater mange af de praktiske ting, som er så vigtige i verden, at det er USA, vi har brug for – det er den drivende kraft i verden i dag.

Et par ord om den atomvåbenfri zone i Norden. Jeg har lagt mærke til, at udenrigsministeren gjorde to bemærkninger i dag om den. I sin egentlige tale under besvarelsen af forespørgslen sagde udenrigsministeren, at vi skal gennemarbejde disse problemer grundigt. Ja vist, det kan der aldrig være noget forkert i, nu har vi gjort det siden marts eller i hvert fald foråret 1987. Lad os bare bruge nogle år på det endnu – det er da udmærket.

Jeg mangler dog ligesom en dimension i denne betragtning, men den kom, da udenrigsministeren bevægede sig ind på det socialdemokratiske beslutningsforslag, for dér satte udenrigsministeren denne sag i europæisk sammenhæng, som den uundgåeligt må ses og behandles i – sådan tror jeg omtrent udenrigsministeren sagde – og det er så rigtigt, så rigtigt.

Jeg vil gerne vende tilbage til hr. Sakharov. Han har i sin artikel i dag i B.T. fremlagt to forslag, dels et, der går ud på en halvering af værnepligtstiden i Sovjetunionen, dels et om en korridor på 200 km, der adskiller NATO's og Warszawapagtens væbnede styrker i Europa. Denne korridor skal være helt fri for våben, altså både atomvåben og konventionelle våben, og han siger, det er ganske uundgåeligt, at de konventionelle våben tages med i en sådan zone. Se, det er noget, vi kunne tale om. Det ville være en god dagsorden at vedtage, når man endelig vil blande sig i den store udenrigspolitik.

[Arne Melchior]

Udenrigsministeren havde dernæst et lille afsnit om mange emner, herunder om den arabiske-israelske konflikt, og den overskrift synes jeg egentlig godt om. Jeg synes også godt om afsnittet i udenrigsministerens tale, så kort det var, og det var temmelig balanceret. Jeg mener ikke, det er forkert, at udenrigsministeren ikke kommenterede udviklingen de allersidste dage, for den må studeres nøjere, og der er mange plusser i den. Så tak for det, og heldigvis det. Men der er også minusser og problemer i det, før en stillingtagen kan være rimelig. Så al anerkendelse af det.

Også al anerkendelse af, at hr. Gorbatsjov tidligere har haft en hjælpsom finger med i spillet – i, at man er kommet så langt.

Til sidst siger udenrigsministeren i det lille afsnit, at den israelske undertrykkelse må op-høre, og dermed synes jeg, han bliver direkte ubalanceret. Ikke at jeg er uenig i, at den skal det, men siger man det, må man ikke undlade at sige, at PLO også i dag har en nationalpagt, der ikke er blevet ændret trods mange forsøg derpå, og hvor der står, at Israel skal fjernes fra land-kortet med alle tænkbare midler. Også i dag står der i FN et resultat af en afstemning, som sidestiller zionisme med racisme, og også i dag er der fraktioner i PLO, der ikke vil, som Arafat vil. Jeg kan altså bede for, at det er Gorbatsjovs og Arafats linje, der må sejre, og jeg håber ikke, at Arafat bliver styrtet, men jeg opfatter udenrigsministerens undladelse af at kommentere PLO's seneste skridt sådan, at han også fortsat vil søge at være balanceret, for ellers har vi slet ikke nogen rolle at spille.

Dernæst har jeg et konkret forslag til udenrigsministeren om et emne, som vi ikke plejer at beskæftige os med herinde, men som i mine øjne er det vigtigste internationale emne i dag og bestemt vil være det i en række kommende generationer. Jeg forsøgte at pirke ved dette emne, da jeg var ovre som deltager i den danske delegation ved FN i nogle uger. Dette emne spiller ikke nogen særlig rolle derovre, men under overfladen er flere og flere opmærksomme på, hvor vigtigt det er. Det, jeg tænker på, er befolkningsekspllosionen.

Befolkningstilvæksten, kære Folketing, i verden er et større problem for verdens fred og sikkerhed, herunder også for verdens sociale fremgang, som jo er en forudsætning for politisk og militær sikkerhed, end selv a-våbnene og ressourceproblemerne.

Jeg kan citere Kenyas præsident Moi, som har sagt, at befolkningstilvæksten på fire pct. årlig i hans land truer balancen mellem res-sourcer og mennesker, idet den på 10 år vil bringe landets befolkning op fra 22 millioner til 35 millioner mennesker.

I Indien er situationen i dag den, at hver gang, vi trækker vejret, fødes der én inder mere, end der dør.

I Egypten er situationen den, at hvor der for 10 år siden var 48 millioner egyptere, er der i dag 55 millioner, og senest om 20 år vil der være 80 millioner egyptere. Og sådan kunne man altså nævne 50, 70, 100 lande, hvor de samme problemer gør det umuligt for det mest velmenen-de og dygtige styre at komme til at forbedre deres befolkningers levestandard.

Jeg vil gerne foreslå, at Danmark her tager et initiativ, nemlig et initiativ til at indbringe denne sag som emne for en ekstraordinær general-forsamling i De Forenede Nationer. Man har haft sådanne generalforsamlinger om nedrust-ning, om den økonomiske situation i Afrika, om Namibia og om den internationale økonomiske ordening. Jeg mener, at der må sættes fo-kus på dette gigantiske problem. Jeg ved godt, at en sådan generalforsamling ikke løser det, men det er vigtigere end næsten noget andet, at der nu for alvor bliver sat fokus på dette enorme, tyngende problem.

Må jeg til sidst forholde mig til den dagsor-den, som er foreslået af fru Ritt Bjerregaard på en række partiers vegne. Anden del af den giver os i CD nogen besværlighed, eftersom jeg skal oplyse, at vi i vore ændringsforslag til finans-lovforslaget for længst har foreslået, at SNU skal nedlægges, men det kunne vi nok leve med. Værre er det, at første del af den, den egentlige udenrigspolitiske del af dagsordenen, forekommer os tyndbenet. Men det er måske, som hr. Jørgen Estrup sagde, skynd dig lang-somt-metoden. Og det er såmænd heller ikke for os afgørende, at Folketinget skal svinge med armene og vedtage nogle vigtige interna-tionale erklæringer, for der er jo alligevel ikke nogen, der lytter til dem. Men når vi endelig skal sige noget, er tale om fremme af internatio-nal stabilitet og sikkerhed selvfølgelig ikke no-get, man kan gå imod. Hvem kunne dog tænkes at gå imod det?

Vi synes, dagsordensforslaget er tamt. Vi sy-nes, der f.eks. mangler en påpegnings af nødven-

[Arne Melchior]

digheden af ulige nedskæringer i afrustningsprocessen. Men da udenrigsministeren i sin tale har nævnt denne forudsætning for de igangværende forhandlinger, kan vi godt stille os tilfreds med det.

Vi vil derfor stemme for dette dagsordensforslag med det klare sigte at gøre det nemmere for udenrigsministeren at repræsentere Danmark med værdighed. Som jeg sagde i indledningen, har han haft svære vilkår hidtil; nu skal han have lettere vilkår. Og vi, som tit nok har kritiseret, at man gjorde det vanskeligt for ham fra dette hus, vil nu være med til at lette ham den opgave.

Men til gengæld vil vi iagttage med opmærksomhed og betydelig skepsis, hvordan det går i det næste halve år med den nuværende enighed. Jeg skal herom bare henvise til det svar, som fru Ritt Bjerregaard gav hr. Pelle Voigt i formiddags, da han udfordrede vedrørende modernisering af atomvåbnene. Jeg har stor skepsis med hensyn til, om denne nyvundne enighed kan holde, men vi vil være med til at cementere den, og derfor stemmer vi for dagsordensforslaget, som ikke bringer verden frem, men måske Danmark lidt nærmere sammen.

(Kort bemærkning).

Jørgen Estrup (RV):

Jeg er ked af så længe efter at skulle vende tilbage til hr. Arne Melchiors indledende bemærkninger. Jeg tror, hr. Arne Melchior selv kaldte dem polemiske, og det er måske derfor også bemærkninger, man egentlig skulle lade ligge – polemiske bemærkninger er jo ikke altid for saglige – men når jeg alligevel kommenterer dem, er det, fordi der kunne ligge en lille drejning af det historiske faktum og det forløb, der var. Jeg tror ikke, hr. Arne Melchior i og for sig var i tvivl om, hvad der lå i min udlægning af, at Danmark talte med to stemmer – det var vist relativt klart – men det var dette om, hvad det var for to dagsordener, vi havde til afstemning den 14. april.

Det interessante ved de to dagsordener var faktisk, at ingen af dem havde et indhold, som kunne ændre dansk udenrigspolitik eller dansk sikkerhedspolitik, og det var det, vi fra radikal side påpegede. Derfor er der grund til at sige, at det, Folketinget foretog den dag, var at reducere verdenshavet til andedammen. Det var derfor, vi beklagede forløbet.

Glønborg (KRF):

Jeg vil gerne begynde med at sige tak til Socialdemokratiet for initiativet til den nyttige debat, vi har i dag.

I modsætning til det, som hændte i forbindelse med åbningsdebattens famøse dagsorden, er der op til i dag ført nogle positive drøftelser, som har resulteret i et forslag til dagsorden, som Kristeligt Folkeparti med glæde er medforslagsstiller til.

Derfor vil jeg gerne sige til vore venner i Socialdemokratiet: Sådan skal det gøres. Selv om jeg ikke er enig i alt, hvad der står i beslutningsforslaget om en aktiv dansk freds- og afspændingspolitik, vil jeg gerne give Socialdemokratiet en anerkendelse for det store arbejde, der er udført ved udarbejdelsen af beslutningsforslaget, der indgår som en konstruktiv del af debatten.

Jeg vil også takke udenrigsministeren for en interessant besvarelse af forespørgslen. Jeg er imponeret over den mængde emner, som udenrigsministeren fik inddraget, men erkender, at ikke alt kan komme med, og det giver mig anledning til senere at stille et par spørgsmål.

Som sidste ordfører i rækken kan man jo danne sig et vist overblik over, hvad det egentlig er, der er foregået. Det har givet mig den tanke, at det, der foregår her i dag, og som er forbedret i nogen tid, egentlig er et skoleeksempel på, hvad vi ønsker skal ske i hele verden.

Vi har her tre partier, som føler sig knyttet så nær til hinanden, at de har indgået en særlig alliance om at danne en regering. Så er vi nogle partier udenfor, som har forskellige erfaringer om samarbejde med de tre regeringspartier. Vi kan nu vælge at udnytte disse erfaringer negativt til at kaste mudder eller positivt til at komme videre. Om et par af de replikker, der har lydt heroppefra fra de borgerlige partier, og om et par af dem, der er kommet fra socialdemokratiske side om fortidens gerninger, vil jeg sige, at hvis vi blot kan arbejde konstruktivt sammen fremover, sådan som Kristeligt Folkeparti altid har ønsket det, så forlanger jeg ikke nogen offentlig bekendelse af fortidens synder på mudderkastningsområdet – tilgivelsen er der på stedet.

Hr. Pelle Voigt har på SF's vegne demonstreret en helt anden holdning, og det er bare trist. Det nytter ikke noget at tale pænt om fredsbevægelser, hvis man ikke selv opfører sig fredes-

[Glønborg]

ligt. Jeg håber, at SF efterhånden kommer på andre tanker.

Fra Kristeligt Folkepartis side er vi ikke i tvivl om, at der skal være en nøje sammenhæng imellem det, vi gør på det indenrigspolitiske område, og det, vi er i stand til at gøre udenrigspolitisk.

Vi har i vort program for en langsigtet fredspolitik, som blev vedtaget i 1980, skrevet netop om vor mulighed for at gøre os gældende med fredsbestræbelser imellem andre lande, at der må være en konsekvenssammenhæng med det, vi gør på det indenrigspolitiske område. Jeg vil tillade mig at citere fra dette fredsprograms allersidste afsnit, hvor der står, »at det er en forudsætning, at vi indenrigspolitisk tilstræber en sådan retfærdighed og fred i vort indbyrdes forhold som danske, at vi primært bliver hverken venstre- eller højreorienterede, men retfærdigs- og fremtidsorienterede, så det uvægerlig vil af føde en tilsvarende inspiration i vor udenrigspolitik.«

Derfor vil jeg sige, at det, der foregår her i dag, giver os en rimelig baggrund for at udtale os om det, der foregår imellem andre lande. Eksemplerne på samarbejde her kan virke inspirerende på det samarbejde, som må foregå imellem lande med forskellige politiske ideer og forskellige politiske systemer.

Om Øst-Vest-forholdet vil jeg gerne sige, at det er yderst positivt, at dette forhold efter lederskiftet i Sovjetunionen og indgåelsen af INF-aftalen og videreførelsen af START-forhandlingerne nu er kommet ind i et mere stabilt leje. Det er ikke mindst tilfredsstillende, at der er sket et gennembrud med hensyn til kontrol med overholdelse af indgåede nedrustningsaftaler.

Det er også meget tilfredsstillende, at Sovjetunionen så småt har accepteret princippet om, at styrkereduktioner ikke absolut behøver at være symmetriske. Selv om accepten hidtil kun har været på INF-området, synes der også at være en åbning på vej på de ikkeatomare styrkers område.

Det er derfor vigtigt at bevare dynamikken på nedrustningsområdet, herunder også at komme i gang med reelle forhandlinger om styrkereduktioner på det konventionelle område. Her giver udviklingen ikke endnu grund til megen optimisme.

Det er en kendsgerning, at Sovjetunionen trods de mange fredsudspil hverken har nedsat eller standset udbygningen af sine konventionelle styrker. Sovjets flådeopbygning fortsætter. Der produceres næsten 300 nye kampvogne hver måned. Man er også i gang med at indføre en helt ny pansring af kampvogne, som måske vil gøre NATO-styrkernes antikampvognsvåben forældede, og som i hvert fald vil tvinge NATO til modforholdsregler. Man har heller ikke ændret sine militærdoktriner, der som bekendt har en udpræget offensiv karakter.

Lad mig endelig nævne Sovjetunionens og Polens uforholdsmæssigt store flåde af landgangsfartøjer i Østersøen. Det turde være indlysende, at disse fartøjer har en offensiv karakter, og det ville derfor være en virkelig overbevisende tillidskabende foranstaltning, hvis man reducerede og helst helt afskaffede denne åbenlyse trussel mod Danmark, Sverige og Vesttyskland.

Vi vil derfor kraftigt opfordre regeringen til at tage dette problem op under CSCE-forhandlingerne, sådan at der virkelig bliver tale om tillidskabende foranstaltninger.

Det er også positivt, at der nu er indgået en samarbejdsaftale mellem EF og Comecon. Efter alt at dømme kan denne aftale også bidrage til et mere stabilt forhold mellem Øst og Vest.

Vi må gøre os klart, at Øst-Vest-forholdet ikke bliver bedre af sig selv, blot fordi vi sidder og hygger os med et billede af Gorbatjov. Vi skal aktivt styrke hans afspændingsbestræbelser, bl.a. ved at lade dem føre til resultater på vor side.

Om udviklingen i det sydlige Afrika vil jeg gerne sige, at der her efter Kristeligt Folkepartis opfattelse er grund til forsigtig optimisme. Meget tyder på, at forhandlingerne og aftalerne mellem USA, Angola, Cuba og Sydafrika nu omsider kan føre til Namibias uafhængighed i overensstemmelse med Sikkerhedsrådets resolution nr. 435 fra 1978.

Fra dansk side bør vi være indstillet på i givet fald at bidrage til den påtænkte FN-styrke og det observatørkorps, som skal overvåge de forudsete valg i Namibia, og jeg takker for udenrigsministerens positive signaler på dette område.

I Kristeligt Folkeparti lægger vi afgørende vægt på, at disse valg virkelig bliver frie og demokratiske, så Namibia får mulighed for at ud-

[Glønborg]

vikle et ægte demokrati, dem er der jo desværre ikke mange i Afrika, så alene af den grund er Namibias forhåbentlig forestående uafhængighed et spændende eksperiment.

For os er det altså ikke kun et spørgsmål om Namibias politiske uafhængighed, men så sandelig også et spørgsmål om, hvad denne uafhængighed skal bruges til, og om, hvilken styreform man vælger. Det spørgsmål har så godt som ikke været fremme i den danske debat, men selvfølgelig bør vi interessere os for dette spørgsmål.

Vi er ikke tvivl om, at der er en uløselig sammenhæng mellem mangel på demokrati, mangel på udvikling og manglende respekt for menneskerettighederne, det bekræfter den politiske, økonomiske og sociale udvikling i det øvrige Afrika til fulde. Det vil derfor være tragisk, hvis Namibia ender som et nyt etpartidiktatur, som så mange andre afrikanske stater plages af, og det må Danmark gøre sit til at forhindre.

For nogen tid siden stillede jeg udenrigsministeren et spørgsmål med hensyn til situationen i Burundi. Jeg spurgte udenrigsministeren, om han ville medvirke til at lægge pres på Burundis regering for at sikre overholdelsen af menneskerettighederne over for det undertrykte befolkningsflertal, hutuerne. Jeg må sige, at jeg fik et meget svagt svar med henvisning til, hvad den burundiske regering selv sagde om sagen, og derfor vil jeg godt her i dag forny mit spørgsmål til udenrigsministeren, om han nu ikke synes, det er på tide, at vi fra dansk side virkelig prøver at lægge pres på Burundis regering.

Jeg kan fortælle, at i USA har Repræsentanternes Hus den 22. september givet Burundis regering en frist på 6 måneder til at tillade uvildige undersøgelser af begivenhederne i august og september og til at gennemføre forbedringer af menneskerettighedssituationen i landet. I modsat fald vil USA suspendere hele sit bilaterale bistandsprogram.

Jeg vil også fortælle, at jeg her i oktober har bemærket, at den belgiske udenrigsminister, Leo Tindemans, har bekræftet i belgisk radio oplysninger fra oppositionspartiet Palipehutu om, at der stadig arresteres hutuer over hele Burundi, mens situationen er rolig på overfladen.

Så vil jeg gerne sige om situationen i Mellemøsten, at Det Palæstinensiske Nationalråd

anerkendelse af sikkerhedsrådsresolutionerne nr. 242 og 338 og udråbelsen af en selvstændig palæstinensisk stat efterlader mange ubesvarede spørgsmål. Der tales om en indirekte anerkendelse af Israels eksistensret, men der forlyder intet om, at Nationalrådet skulle have ændret PLO's nationalpagt. Hr. Arne Melchior henviste til, at den stadig stod uantastet, og jeg vil tillade mig at citere § 1 og § 3 fra denne pagt, som er PLO's grundlov.

I § 1 står der:

»Jøderne er ikke et folk med egen national identitet, men en religiøs gruppe. De har derfor ikke ret til deres eget hjemland, men må leve som borgere i deres respektive fædrelande. Deres historiske og religiøse tilknytning til Palæstina bestrides.«

Og § 3:

»Alene de palæstinensiske arabere har den historiske ret til Palæstina.«

Der er altså ingen tvivl om, at så længe denne grundlov for PLO består, er der ingen realiteter i en indirekte anerkendelse, og derfor vil jeg godt slutte med at spørge udenrigsministeren, om han vil love mig, at der ikke bliver nogen dansk anerkendelse af en palæstinensisk stat, før der ligger en klar skriftlig garanti for, at denne stat anerkender Israels eksistensret og Israels grænser.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Hr. Glønborg var bekymret over det, han kaldte min ufredelighed. Det synes jeg da giver grund til at stille det spørgsmål til Kristeligt Folkeparti: Går Kristeligt Folkeparti ind for denne modernisering af NATO's kortsænkende atomvåben, som jo er det egentlige og interessante diskussionsemne for mig at se, eller går Kristeligt Folkeparti imod den?

Jeg synes, man skal forholde sig ufredeligt over for en sådan modernisering. Nogle forestiller sig jo oven i købet, at de Pershingraketter, som man lige har taget ned, skal man tage sprænghovederne fra og så stille dem op igen og dermed udhule INF-aftalen, oven i købet i nogle af forslagsversionerne båret af det missil, som kaldes »army tactical missile« med den fredelige navneforkortelse Atacams.

Det er det, vi snakker om, og det er det, forsvarministeren sidder og forhandler om nede i NATO i øjeblikket uden at informere Folketin-

[Pelle Voigt]

get om det, uanset hvor meget man spørger. Hvad mener Kristeligt Folkeparti om det? Jeg synes, at fredsviljen også på en eller anden måde må udkrystallisere sig i, at man foretager sig noget, og det er det, jeg har efterlyst i denne debat.

Så kunne jeg i øvrigt godt tænke mig at spørge hr. Glønborg, om han er bekendt med – jeg deler hans betragtninger over den palæstinensiske nationalpagt og dens mærkværdigheder – at Israel ikke anerkender palæstinenserens ret til en selvstændig stat, og at der den dag i dag i det israelske regeringsparti Likuds program rummes et krav om, at hele Jordan skal indlemmes i Israel, ligesom det rummes i partiets officielle slagsang? Er det ikke rimeligt, når man nævner de urimeligheder, der er tale om, at nævne dem på begge sider?

(Kort bemærkning).

Glønborg (KRF):

Det var ikke, fordi jeg ville gå ind i en detaildiskussion med hr. Pelle Voigt om, hvilke våben der skulle fjernes på hvilket tidspunkt. Jeg kan sige, at Kristeligt Folkeparti naturligvis helt principielt er enig i, at vi bruger alt, alt for mange ressourcer i denne verden til at holde hinanden i skak med våben, så ethvert initiativ til nedbringelse af våbenmængden vil vi medvirke til. Men vi må så også sige, at det foregår i en eller anden takt, som man må forhandle sig frem til, og det skal ikke være et spørgsmål om det ene eller det andet her og nu.

Med hensyn til situationen i Mellemøsten vil jeg sige, at jeg mener netop, at Danmark har et særligt ansvar, fordi vi er på talefod med så mange grupper på begge sider af fronten og det er så ligetil, at begge parter skal respektere hiandens ret til at være der.

(Kort bemærkning).

Arne Melchior (CD):

Hr. Pelle Voigts bastante inddragen af en eventuel modernisering af NATO's atomvåben giver mig anledning til at gøre opmærksom på, at disse atomvåben har til formål at bevare freden i verden. Det har de med garanti fra den side af tofronts-opmarchen, som vi kender, nemlig fra NATO's side.

At have nogle våben, som ikke kan bruges til deres eventuelle formål, må både fra en økono-

misk, fra en sikkerhedsmæssig og fra enhver anden synsvinkel virke latterligt i en eventuel modstanders øjne, må virke latterligt på de mennesker, der skal beskæftige sig med disse ting, og det gælder i øvrigt alle slags våben. Der er ikke noget mere meningsløst på Jorden end et forsvar, der ikke kan bruges i givet tilfælde. Det har ingen afskrækkelseeffekt, og det har slet ingen forsvars- eller sikkerhedsskabende effekt.

Må jeg med hensyn til hr. Pelle Voigts omtale af situationen i Mellemøsten blot erindre om, at det er altså Israel, der nu i 40 år har været omringet af fjender. Det første af angriberlandene, som var villigt til at sætte sig til forhandlingsbordet, mødte netop fra Likudpartiet åbenhed med hensyn til at forhandle. Gode resultater – fredens pris betalt. Freden er også en høj pris værd. Det skal også med i billedet i så fald, når man ser på Israels reaktioner, efter at en hel generation nu har levet omringet af fjender. Der er til dato endnu ingen, der har påstået, at det var Israel, der overfaldt sine arabiske nabostater.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Jeg er ikke voldsomt uenig med hr. Arne Melchior om det sidste. Jeg synes bare, man skal være opmærksom på, at gamle vedtagelser og deklamationer af denne art, der stammer fra zionismens revisionistiske fløj, og som stadig væk som sagt den dag i dag officielt kræver staten Jordan opløst og indlemmet i Israel, og tilsvarende chauvinistiske betragtninger i den palæstinensiske nationalpagt skal man ikke lade stå i vejen for en fredsløsning efter min opfattelse.

Det er velkendt, at SF går ind for en gensidig anerkendelse af en uafhængig palæstinensisk stat og staten Israel, og det synes jeg er noget væsentligt, som man skal holde fast ved. Det må foregå samtidig. Det nytter ikke, at vi kun kræver af den ene part, at den skal anerkende den anden, uden at der i øvrigt skal ske andet i sagen. Det tror jeg også at vi er nogenlunde enige om. Vi har jo haft debatter om det her i Folketinget før.

Men jeg vil godt spørge hr. Glønborg, som sagde noget meget klogt, synes jeg, nemlig at dette spørgsmål om moderniseringen af NATO's korrækkende og taktiske atomvåben

[Pelle Voigt]

skulle afhænge af forhandlinger, om han er bekendt med, at det er NATO's officielle synspunkt, at dette må der overhovedet ikke forhandles om. Der skal moderniseres uden forhandlinger, og der skal træffes beslutning om det her engang til næste forår.

Holdningen i NATO er den, at der ikke må forhandles om dette område, før der er sket helt afgørende gennembrud på det konventionelle område. Det betyder, at en modernisering må gennemføres uafhængigt af forhandlinger. Der er altså ikke lagt op til nogen dobbeltløsning, der er ikke lagt op til forhandlinger overhovedet, tværtimod er det NATO's erklærede politik, at der ikke må forhandles. Hvis hr. Glønborg er uenig i den og indtager det synspunkt, at Pershing II-sprænghovederne ikke må stilles op igen på nogle nye raketter, før der er forhandlet, synes jeg, der er lidt håb for Kristeligt Folkeparti og for, at der kan komme lidt praksis, lidt handling, ind i fredsviljen.

Anker Jørgensen (S):

Som bekendt har en delegation fra den nordiske atomvåbenfri zones komité besøgt både Washington og Moskva, det skete først i november. Vi mødte i Moskva en utrolig åbenhed, som jeg synes det er rimeligt at referere. Den ene dag havde vi drøftelser med Vadim Zagladin, som nok må regnes for at være den, der bag udenrigsministeren vil have den største indflydelse på sikkerhedspolitikken fremover, og med ham var der en stor stab af fremtrædende medlemmer af Den Øverste Sovjet og også en række eksperter. Den næste dag mødte vi i Moskva Anatolij Lukjanov, der formentlig må være nummer to efter Gorbatsjov, men også i dette møde deltog Vadim Zagladin. Det er den Zagladin, der også deltog i den føromtalte tv-diskussion, som var arrangeret som en direkte tv-udsendelse mellem København og Moskva og i virkeligheden også mellem Folketinget og Den Øverste Sovjet.

Vi lagde fra komiteens side vægt på at understrege, at vi ikke var kompetente til at forhandle på vore fem landes vegne, men at vi udelukkende var kommet til Sovjetunionen for at danne os et så godt og sikkert billede som muligt af de sikkerhedspolitiske vurderinger, der hersker i Sovjetunionen, særlig med henblik på dannelsen af en nordisk atomfri zone.

Vi mener nemlig i denne komité, at en vigtig forudsætning for en zone er, at der sker en kraftig udtynding i atomvåbnene i alle naboombåderne, herunder naturligvis også i havet omkring Norden.

Det første og vigtigste for os var at få noget at vide om Kolahalvøen, for det er jo altid det spørgsmål, der bliver stukket ud, og det er rimeligt nok. Det blev sagt ganske klart, at mellem-distanceraketterne var og er fjernet fra Kolahalvøen. Man er også fuldstændig indforstået med at træffe en aftale om, at de taktiske kortdistancevåben fuldt og helt skal fjernes fra Kolahalvøen. I så fald vil der alene være de strategiske og langtrækkende atomvåben tilbage, og her står vi over for et problem, der under alle omstændigheder må søges løst mellem supermagterne. Foreløbig kan vi konstatere det positive, at supermagterne i hvert fald er enige om, at målsætningen er at reducere med 50 pct. på dette område.

Men derudover kom vi også ind på den ret stærke opstilling af atomvåben, som der har været i Leningradområdet og i de baltiske områder. Repræsentanterne for Sovjetunionen redegjorde ganske nøje for, hvad der var blevet fjernet, og hvad der yderligere ville blive fjernet af atomvåben fra disse områder.

Når det gælder Østersøen, mødte vi også en meget konsekvent indstilling. Man så meget gerne, at det var muligt at træffe en aftale, eventuelt som led i en atomfri zone, om, at der overhovedet ikke skulle være atomvåben på sovjetiske ubåde i Østersøen. Det er klart, at der her også er et gensidighedskrav. Desuden gav sovjetforhandlerne også udtryk for, at de ikke ville gå ind i nordiske havne med atomvåben om bord. De ville, når det gælder atomvåben om bord på marinefartøjer, herunder også overfladeskibe, være fuldstændig villige til at underkaste sig den strengest mulige kontrol.

Jeg har derfor to spørgsmål til udenrigsministeren: Synes udenrigsministeren ikke, at det er en særdeles positiv holdning, Sovjet nu giver udtryk for? Og synes udenrigsministeren ikke, det ville være rimeligt, om han som ansvarlig for den politik, som har et flertal i Folketinget, også bringer sådanne emner på dagsordenen, når han har møder med den sovjetiske udenrigsminister? Jeg synes, det ville være et positivt træk, hvis udenrigsministeren kunne sige ja til disse to spørgsmål.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Jeg vil gerne takke for en saglig og konstruktiv debat, og jeg skal prøve at besvare en række af de spørgsmål, der er stillet i løbet af debatten.

Først vil jeg prøve at berolige fru Ritt Bjerregaard. Jeg skal hilse fra statsministeren og sige, at han sandelig ikke har tabt troen på hverken Gud, konge eller fædreland, og jeg har tænkt, at jeg muligvis skulle prøve at fremskaffe den tale, statsministeren holdt i London, og låne den til fru Ritt Bjerregaard til gennemlæsning, for så ville hun formentlig få det samme ud af den, som jeg gjorde, nemlig at statsministeren deri beskrev, hvordan vi kan bevare alt det, vi godt kan lide ved Danmark og det danske i bredeste forstand, ved at deltage i et forpligtende internationalt samarbejde, som jo bl.a. betyder, at nogle af de opgaver, som nationalstaten løste i gamle dage, nu kan løses i et fællesskab, men vel at mærke et fællesskab, der har til formål at bevare forskelligheden mellem folkeslagene, mellem nationalstaterne, ikke at smelte det hele sammen. Jeg håber, at en sådan læsning vil kunne berolige fru Ritt Bjerregaard og måske føre til endnu en interessant og læseværdig kronik i dagbladet Politiken.

Fru Connie Hedegaard var inde på, om Danmark mon ikke kunne gøre mere for at fremme kontakterne mellem mennesker i Øst og Vest, og kom med det konkrete forslag, at man måske skulle prøve at lave en slags pulje til udveksling.

Jeg vil meget gerne bidrage til at undersøge alle yderligere muligheder, for jeg er ganske enig i, at netop de personlige kontakter spiller en utrolig rolle. Det er også derfor, vi gør så meget ud af i CSCE og andre steder netop at lukke op for muligheden for personlige kontakter, og det er også derfor, denne og den tidligere regering har gjort ganske meget for at etablere personlige kontakter på alle planer med de øst- og centraleuropæiske lande.

Nu vi taler om kontakter, så var fru Connie Hedegaard også inde på et land et helt andet sted i verden og spurgte, om det nu også er fornuftigt at have så stærk en boykot af Sydafrika, at vi lukker af for en dialog – jeg forstod en dialog med kredse, der måske kunne betegnes som potentielle tvivlere eller påvirkelige tvivlere.

Her vil jeg gerne henvise til en drøftelse i Folketingets spørgetid for et par uger siden, hvor jeg var inde på det samme spørgsmål, om vi ikke bør tage en diskussion de nordiske lande imellem om, hvorvidt vi risikerer med en så stærk lukning af kontakterne at afskære os selv fra at kunne påvirke dele af befolkningen i Sydafrika i positiv retning, og jeg vil gerne gentage her, hvad jeg sagde i spørgetiden, at på det næste nordiske udenrigsministermøde vil jeg lægge op til en drøftelse af, om den del af vores boykotpolitik er hensigtsmæssig i dag, specielt på baggrund af en række af de eksempler, der har været på, at en dialog, som måske kunne have vist sig nyttig, ikke har kunnet finde sted.

Så er der hr. Pelle Voigt, som jeg forstår holder meget af dyrene i Hakkebakkeskoven. Det gør jeg også. Jeg fik også indtryk af, at hr. Pelle Voigts helt i dyrene i Hakkebakkeskoven må være den bagerdreng, der hældte så meget peber i kagerne, at de blev aldeles uspiselige for alle andre. Den rolle håber jeg ikke vil være mulig at besætte for hr. Pelle Voigt i fremtiden.

Jeg skal i øvrigt blot sige til hr. Pelle Voigt, at når han fremstiller det, som om USA stiller sig i vejen for et globalt forbud mod kemiske våben, er det en helt forkert beskrivelse af situationen. Jeg kan bl.a. henvise til, at præsident Reagan ved FN's generalforsamling i år brugte ganske meget af sin tid på at argumentere for en øget international indsats mod kemiske våben, så det er helt ved siden af at komme med påstande som dem, hr. Pelle Voigt kom med på dette punkt.

Fru Annette Just bragte ind i debatten begivenhederne ved den danske ambassade i Berlin, og derom vil jeg sige, for at bruge de samme udtryk, som fru Annette Just brugte: Ja, der er handlet forkert fra dansk side. Der er handlet forkert, det er klart sagt, og jeg har også forstået på fru Annette Just, at sagen for så vidt er opklaret, men at det, fru Annette Just nu ønsker, er et egentligt punktum for sagen, og derfor bringer hun på bane, om det er rimeligt at gennemføre en tjenestemandssag.

Der til må jeg sige, at det har jeg overvejet meget grundigt, og der gælder jo ganske bestemte regler for, hvornår man kan bringe tjenestemandssager på tale. Det kan man, når der har været tale om brud på givne regler, når der har været tale om falske forklaringer eller formodninger om falske forklaringer. I denne sag

[Udenrigsministeren]

har der ikke været brudt nogen regler. Der er begået alvorlige fejlskøn, og derfor er der handlet forkert, men der er ikke brudt regler, og der er ikke grundlag for at hævde, at der er givet forkerte forklaringer. Derfor er der ganske enkelt ikke mulighed for, grundlag for, at gennemføre en tjenestemandundersøgelse.

Jeg er enig med fru Annette Just i, hvad hun også tidligere har sagt, at nu er denne sag opklaret, afluttet, og jeg finder, at det hensyn, som må spille stærkest ind i dag, er hensynet til de 18 mennesker, som denne sag jo dybest set drejer sig om.

Hr. Arne Melchior bragte spørgsmålet om befolkningstilvæksten ind i debatten, og jeg er ganske enig med ham i, at her står vi med et af tidens aller alvorligste problemer.

Jeg har på mit kontor et ur, som jeg har fået af FN's befolkningsorganisation, og som viser, ud over hvad klokken er, også hvor stor verdens befolkning er. Det tal ændrer sig hvert minut, og siden vi startede debatten her for lidt over fire timer siden, har jeg regnet ud i hast, er verdens befolkning netto steget med ca. 50.000 mennesker, dvs. Randers med alle omliggende satellitforstæder. 50.000 mennesker!

Det er et utrolig stort problem, vi står med her, og jeg skal gerne tage hr. Arne Melchior tankegang op og undersøge, om man gennem en ekstraordinær indsats, bl.a. i FN, måske en ekstraordinær generalforsamling, kan gøre noget ekstra for at få debatten koncentreret om dette store problem.

Hr. Glønborg var inde på en række spørgsmål. Jeg må sige vedrørende Burundi og hutuernes skæbne i Burundi, at her har vi fra dansk side ikke de samme muligheder som f.eks. Belgien, for slet ikke at tale om USA, for at gå ind og lægge direkte pres på regeringen. Det har vi ikke allerede af den grund, at vi ikke yder en ulandsbistand til Burundi, som gør det muligt for os at lægge sådan et pres. Ellers burde vi have gjort det, det vil jeg gerne sige klart. Men jeg kan give tilsagn om, at vi alle steder i internationale organisationer m.v., hvor dette emne kan behandles, og hvor der er mulighed for at tage det op ud fra en humanitær indgangsvinkel, selvfølgelig vil bidrage dertil.

Både hr. Glønborg og hr. Arne Melchior var inde på spørgsmålet om de seneste begivenheder i Det Palæstinensiske Nationalråd, og jeg tror, der vil være forståelse for, at dette er et så

vigtigt spørgsmål, at vi må give os grundig tid til dels at diskutere det med de lande, med hvem vi samarbejder om udenrigspolitikken, dels at diskutere det grundigt i Det Udenrigspolitiske Nævn, før regeringen lægger sig fast på nogen holdning.

Som det også fremgik af indlæggene, er der jo stadig også flere uafklarede spørgsmål, som vi skal have ordentligt belyst.

Hr. Anker Jørgensen stillede mig et par konkrete spørgsmål om den diskussion, en gruppe nordiske parlamentarikere har haft i Moskva vedrørende spørgsmålet atomvåbenfri zone i Norden, og jeg vil til det første spørgsmål sige: Jo, jeg mener ligesom hr. Anker Jørgensen, at de russere, man har mødt, har været høflige, venlige og imødekommende mennesker, der har sagt nogle ting, som lyder positivt, og som vi bestemt skal undersøge nærmere. Det er ting, som selvsagt vil indgå i det arbejde, der nu fortsætter i den embedsmandskomité, som på nordisk plan undersøger hele denne problemkreds.

Når hr. Anker Jørgensen spørger, om det ikke var noget, jeg burde sætte på dagsordenen, når jeg mødes med den sovjetiske udenrigsminister, må jeg sige, at der skal jo to til at fastsætte en dagsorden, og dermed skal der også være to til at synes, at det er så vigtigt, at det skal være et væsentligt punkt på dagsordenen.

Så vil jeg i øvrigt sige om debatten i dag, at jeg opfatter den som en milepæl i den forstand, at debatten i konsekvens af de ændrede politiske vilkår efter dannelsen af KVR-regeringen nu lukker op for en rolig og saglig dialog om dansk sikkerhedspolitik.

Det socialdemokratiske beslutningsforslag, som vi også har drøftet her i dag, opfatter regeringen som udtryk for et realistisk og et alvorligt ment ønske om at indgå i en reel dialog med regeringen om aktuelle sikkerhedspolitiske emner, og som det også er fremgået af de bemærkninger, jeg tidligere har gjort til forslaget, ser regeringen heri et konstruktivt bidrag til en ny form for sikkerhedspolitisk debat mellem Folketing og regering.

Regeringen finder det væsentligt, at der nu gøres en alvorlig indsats for at genskabe den brede politiske enighed om de store linier i dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik.

Jeg har forstået, at Socialdemokratiet ønsker, at beslutningsforslaget bliver henvist til det

[Udenrigsministeren]

særlige sikkerhedspolitiske udvalg, sådan at den bredere sikkerhedspolitiske debat mellem regeringen og Folketingets partier kan føres dér, og det er efter regeringens opfattelse en fornuftig model for den videre dialog, sådan som det også er beskrevet i det dagsordensforslag, vi har udarbejdet i fællesskab.

Jeg kan også bekræfte tilsagnet om, at regeringen vil bidrage til denne dialog med udgangspunkt i materiale fra Det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg, SNU, materiale om sikkerhedspolitiske emner, som partierne ønsker drøftet. Herved sker der ikke nogen ændring i SNU's status. Jeg skal minde om, at der jo står i det mandat for Det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg, som blev udarbejdet i 1980, at udvalget bl.a. skal tage sager op og iværksætte analyser efter anmodning fra regeringen, og det siger sig selv, at regeringen vil være overordentlig lydhør over for de ønsker, der kommer frem i det særlige sikkerhedspolitiske udvalg om at få materiale frem. Jeg vil gerne sige det, for at der ikke skal være nogen myter eller tvivl herom, at hvad f.eks. Folketingets største parti kommer og beder om at få af materiale eller analyser, det vil regeringen selv sagt anmode SNU om at lade udarbejde.

Jeg vil gerne føje til, at der bliver tale om materiale, som er tilvejebragt og udarbejdet af SNU's formandskab med bistand fra eksperter, som formandskabet finder det formålstjenligt at hente bidrag fra, sådan at der altså bliver tilstræbt et så bredt og alsidigt grundlag som overhovedet muligt for den efterfølgende politiske debat. Det er også noget, der er i bedste ånd med det, der jo er situationen for SNU, nemlig at SNU's udtalelser og redegørelser osv. er noget, der udarbejdes af SNU's formandskab og på dette formandskabs ansvar.

Det er regeringens håb, at denne proces så vil føre til større enighed om dansk sikkerhedspolitik og større klarhed omkring dansk sikkerhedspolitikens interesser og muligheder. Alene det forhold, at vi nu begynder at tage en grundig drøftelse af problemerne ét for ét, er et stort fremskridt, for det giver os mulighed for i fremtiden at forholde os til problemerne, når og hvor de opstår. Dermed får vi også mulighed for at påvirke udviklingen i de samarbejdsfora, hvori Danmark deltager, herindefra.

Regeringen kan give tilsagn om at ville deltage aktivt og positivt i dette arbejde.

Ritt Bjerregaard (S):

På baggrund af den debat, der har været ført indtil nu, kan det være nødvendigt at understrege, at det, vi tager stilling til her i dag, selvfølgelig kun er den dagsorden, der er fremsat.

Der er nogen, der har undret sig lidt: Hvilken form for enighed? Og hvad kunne der nu ligge? Og hvad var besluttet? Dét tror jeg man må sige – og det synes jeg klart er fremgået af udenrigsministerens redegørelse, og det er også fremgået af, hvad jeg selv har sagt her i dag – at det, der er enighed om, er en procedure, og så er der udtrykt megen god vilje til at forsøge at komme videre, og det synes jeg er meget værd.

Vi har selvsagt været glade for de positive bemærkninger, der er faldet om vores beslutningsforslag. Vi har fremsat det, fordi vi syntes, det var en konstruktiv måde at komme videre på, og det er jo også tydeligt, at beslutningsforslaget først og fremmest forholder sig til de dagsordener, der tidligere har været vedtaget her i Folketinget.

Derfor undrede det mig måske en lille smule, at hr. Jørgen Estrup i sit indlæg lagde så megen afstand til det forløb, der havde været i de foregående seks år. Jeg har svært ved at se, at man kan bebrejde flertallet særlig meget. Jeg synes, vi tog sikkerhedspolitikken alvorligt; vi behandlede den, vi drøftede den, vi vedtog en lang række dagsordener.

Det er klart, det gav Danmark et problem, fordi regeringen ikke var enig i alle dagsordenerne, og fordi regeringen fortsatte med at være regering. Det har jeg svært ved at se at vi som del af det alternative flertal skal være særlig ked af. Derimod synes jeg, det er værd at fastslå, at uden dette arbejde var vi ikke, hvor vi er i dag. Så havde vi ikke kunnet fremsætte det beslutningsforslag, vi behandler her i dag, og det giver os, forekommer det os, en mulighed for at komme videre.

Jeg var glad for de sidste bemærkninger – også fra udenrigsministeren – om SNU. Jeg er enig i dem. Også jeg ser det arbejde, der her bliver lagt op til, som en konstruktiv fornyelse. Jeg synes, den kombination, der ligger af et konkret beslutningsforslag og tilsagnet om at kunne drøfte disse ting i Det Sikkerhedspolitiske Udvalg med bistand fra SNU, er en klar understregning af vilje fra mange sider til at komme videre.

[Ritt Bjerregaard]

Socialdemokratiet ønsker selvsagt at stemme for det dagsordensforslag, som vi selv har været med til at fremsætte, og på den baggrund er der næppe andre forslag, der kommer til afstemning. Jeg skal alligevel gøre et par enkelte bemærkninger til dem.

Vi har ingen indvendinger imod det forslag, SF har fremsat, og vi synes heller ikke, SF burde have nogen indvendinger imod det dagsordensforslag, som vi er medforslagsstillere til.

Jeg undrede mig lidt over Fremskridtspartiets dagsordensforslag. Fru Annette Just ved, at spørgsmålet om DDR og de østtyskere, som blev bortvist fra ambassaden, fortsat behandles i Det Udenrigspolitiske Nævn, og jeg synes, fru Annette Justs indstilling, sådan som den kom til orde her, passende kan indgå i det arbejde, der videreføres i Det Udenrigspolitiske Nævn. Derfor anser jeg det for unødvendigt at komme med en dagsorden som den, der fremsættes her i dag. Vi kan ikke støtte den.

(Kort bemærkning).

Jørgen Estrup (RV):

Sådan en dag som i dag er det måske bedst at få afklaret misforståelser med det samme, hvis der er misforståelser. Derfor kom fru Ritt Bjerregaards bemærkning om, at jeg havde taget så stærkt afstand fra, hvad der skete i de seks år, lidt bag på mig.

Jeg mener ikke, jeg tog afstand fra, hvad der skete. Det Radikale Venstre tager klart medansvar for, hvad der skete. Vi stemte for de ting, og det gjorde vi ud fra en ærlig overbevisning om, at det var det rigtige at gøre.

Men jeg synes også – og det var dér, jeg egentlig troede at fru Ritt Bjerregaard og jeg var enige – at vi erkendte noget af det forløb, der var, nemlig at det altså ikke var ad den vej, man bedst gavtede dansk udenrigspolitik og fik de resultater i udenrigspolitikken, som man kunne ønske sig. Jeg tror, fru Ritt Bjerregaard sagde noget i retning af, at de foregående seks år i dansk politik ikke står som et forbillede på det sikkerhedspolitiske område. Det er præcis det, jeg er enig i.

Det er ikke det, vi skal vende tilbage til, sådan som fru Ritt Bjerregaard også sagde. Det var blot det, jeg ønskede at understrege.

(Kort bemærkning).

Anker Jørgensen (S):

Jeg vil takke udenrigsministeren, fordi han svarede mig, men vil godt sige, at jeg er ikke helt tilfreds med det svar.

Udenrigsministeren sagde, at det lød positivt, at jeg refererede fra Sovjetunionsamtalerne med forskellige betydelige og ansvarlige personer i Sovjetunionen. Jeg synes, det mere end lyder positivt. Jeg mener da, det må være positivt, når tilsagnene, udtalelserne, er så konkrete om Kolahalvøen, om Leningrad-distriktet, om de baltiske områder og Østersøen, og bl.a. også dette med at anløbe nordiske havne med krigsfartøjer. Jeg synes, det mere end lyder positivt. Jeg mener, det er meget konkret, og jeg vil alligevel spørge, om ikke også udenrigsministeren inderst inde alligevel synes, at det er positivt.

Til det andet spørgsmål, jeg stillede, sagde udenrigsministeren med sin udprægede evne til diplomati, at der skal jo to til at sætte dagsordenen, når udenrigsministeren skal have samtaler og have sat dagsordenen med den sovjetiske udenrigsminister. Ja, det er sandelig rigtigt, men jeg er lige ved at ville give mit tilbud om assistance til at sætte dagsordenen. Jeg er i hvert fald sikker på én ting, hr. udenrigsminister: hvis den danske udenrigsminister foreslår lige præcis det emne, jeg her har omtalt, og de konkrete oplysninger, som jeg har givet Folketinget og dermed regeringen og udenrigsministeren, og ønsker dette sat på dagsordenen, så kan jeg ikke tænke mig, at den sovjetiske udenrigsminister vil afvise, at det også kommer på dagsordenen. Det er jo noget om Sovjetunionens egne udtalelser på højt niveau. Tror udenrigsministeren egentlig ikke også, at han vil være lige så optimistisk, som jeg er, i det spørgsmål?

Pelle Voigt (SF):

Da nogle jo har valgt den lidt sære fremgangsmåde i debatten i dag, at vi både skulle have en forespørgselsdebat og diskutere et beslutningsforslag i samme omgang, så skal jeg fremkomme med nogle bemærkninger til det socialdemokratiske beslutningsforslag. De skal i det store og hele være positive.

Vi er enige i de tanker og intentioner, der ligger i forslaget, og som udtrykker det arbejde, der tidligere er blevet lavet i det alternative sikkerhedspolitiske flertal.

[Pelle Voigt]

Vores reservationer i forhold til forslaget ligger nok deri, at vi synes, der er utrolig få anvisninger til handling i forslaget. Der er en række forslag om, at man skal mene det ene og det andet, men beslutningsforslaget er temmelig kemisk rensset for ideer om, hvad man skal gøre for at fremme disse meninger. Det vil vi meget gerne se på i udvalget, for dér tror jeg stadig at vi er enig med Socialdemokratiet.

Vi synes også, det er uhyre væsentligt, at nogle elementer i forslaget bliver styrket. Det gælder først og fremmest kampen imod oprustningen på havet, som jo er ved at løbe helt løbsk. Det gælder også spørgsmålet om Danmarks atomvåbenpolitik, som for os ikke er en død eller skrinlagt sag. Vi synes, det er en lille smule rystende at få at vide, at Danmarks troværdighed er på spil, hvis ikke vi tror på de ganske platte omgørelser af sandheden, som vi bliver præsenteret for, når vi ved, at denne atomvåbenpolitik gang på gang krænkes og regeringen bevidst lukker øjnene for det.

Hr. Arne Melchior sagde i debatten, at CD ville stemme for regeringens og Socialdemokratiets og Kristeligt Folkepartis dagsordensforslag, så udenrigsministeren kan repræsentere Danmark med værdighed, og hvis udenrigsministeren vil drage ud i verden iført denne politik, så er det jo hans problem. Det bliver meget svært at se, at han har noget på, tror jeg, når han kommer ud, men det kan jo være, at skrædderne efterhånden får vævet noget sammen.

Men nu vi befinder os i litteraturens rige, så henviste udenrigsministeren jo til »Dyrene i Hakkebakkeskoven« og i den forbindelse til bagerdrengen, der kom for meget peber i kagerne. Det synes jeg egentlig er et glimrende billede, for disse kager med for meget peber var jo netop det effektive våben, der drev ræven ud af bagerbutikken, hvor den igen og igen kom for at hærge og plyndre. Jeg tror, at historien vil gentage sig her med udenrigsministeren i rævens rolle.

Læg mærke til det svar, hr. Anker Jørgensen har fået, når han talte om atomvåbenfri zoner, både fra udenrigsministeren og fra fru Connie Hedegaard. Den skarpeste snerren, der lød igennem indlæggene, var den snerren, der lød imod regionalisering. Der bliver ingen aftaler om atomvåbenfri zoner med Venstre og De Konservative.

Jeg synes, debatten her i dag til fulde har understreget, at der er behov for yderligere oplysning om sikkerhedspolitiske spørgsmål, og at den oplysning, der kan skaffes fra SNU, skal efter min opfattelse være velkommen. Problemet er, at der findes masser af oplysning her i verden, også om moderniseringsplanerne for NATO's atomvåben, men ligesom man kan føre hesten til truget, men ikke tvinge den til at drikke, så er det altså lettere at producere bøger og oplysninger, end det er at få de ansvarlige deltagere i debatter som denne til at sætte sig ind i spørgsmålene. Det har desværre også været helt karakteristisk for debatten her i dag.

For SF og for SF's holdning til Socialdemokratiets og regeringens dagsorden, som jeg formoder kommer til afstemning først, må det være afgørende, at vi afgør med os selv, om dette her er ingenting – thi ingenting er det jo svært ligefrem at stemme imod – eller om det er værre end ingenting. Den beslutning vil jeg lægge i udenrigsministerens hånd.

Kan udenrigsministeren bekræfte, hvad fru Ritt Bjerregaard sagde, at en vedtagelse af denne dagsorden her i dag ikke vil forringe mulighederne for Folketinget for at gribe ind og forhindre en nyopstilling af korrigerende og mellemdistanceatomvåben, og at den tidsfrist, der ligger i denne dagsorden, og henvisningen af disse ting til udvalget helt klart er af en sådan karakter, at Folketinget alligevel kan komme til at træffe de nødvendige beslutninger og vende sig imod atomvåbenmodernisering? Hvis det er tilfældet, nå ja, så er det ingenting og ikke værre end ingenting, og så vil SF da gerne undlade at stemme. Men jeg har mine tvivl, om man er enig på dette punkt også.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Jeg skal gerne til oplysning for hr. Pelle Voigt bekræfte, at der i dagsordenen ikke står en lyd om Folketingets forretningsorden, og at Folketingets forretningsorden derfor stadig er gældende, og at Folketinget derfor fortsat kan diskutere alt, hvad Folketinget ønsker at diskutere, og vedtage alt, hvad et flertal i Folketinget ønsker at vedtage.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Det glæder mig naturligvis meget at høre, at Folketingets forretningsorden stadig er i kraft,

[Pelle Voigt]

men det, der interesserer mig, er, hvad regeringens holdning til dette er.

Hvis man inden for regeringssamarbejdet fortsætter den politik, som udenrigs- og forsvarsministrene har lagt for dagen indtil nu, hvor man simpelt hen benægter, at der er et problem, så må det betyde, at man har drejet armen om på Det Radikale Venstre. Så vil det også betyde, at dette spørgsmål i praksis ikke kan drøftes eller behandles til ende her i Folketinget inden for den tidsramme, som ligger i sagens natur, nemlig inden for apriltilsrammen, men at vi vil gå frem til den 1. juli uden sikkerhed for, at der på et eller andet tidspunkt kan ske noget som helst. Det er egentlig det, der er mit spørgsmål til udenrigsministeren, og det får jeg vel ikke noget svar på.

Arne Melchior (CD):

SF vil ved den kommende afstemning se sig isoleret i dag, og det bestyrker mig i, at vi i CD's gruppe har valgt rigtigt, da vi besluttede os for trods magerheden i dagsordenen at stemme for den. Det faktum, at SF blev isoleret, er vel også indeholdt i den konstatering, udenrigsministeren havde om, at det var en skelsættende debat, vi havde været ude for i dag. Og til lykke med det.

Når SF står så alene, skyldes det jo nok, at SF ikke er opmærksom på, at dansk udenrigspolitik ikke mindst føres gennem NATO og gennem det Europæiske Politiske Samarbejde. Det tror jeg alle andre partier inklusive Socialdemokratiet erkender og er indforstået med og ønsker. Men SF og hr. Pelle Voigt er altså alene tilbage om ikke at forstå dette og formentlig heller ikke at ønske dette, og derfor er det, han så meget efterlyser handling.

Den handling, vi kan foretage udenrigspolitisk, foretager vi mest effektivt i samarbejde med vore allierede, og jeg hilser med stor tilfredshed, at det kan samle så stort et flertal ved afstemningen i dag.

Må jeg til sidst om atomvåbenfri zone sige, at jeg føler ikke, at hr. Anker Jørgensen egentlig behøvede stille sit spørgsmål, og derfor føler jeg heller ikke, han kan være utilfreds med det givne svar. For således som jeg i min lille tale citerede udenrigsministeren, havde han jo faktisk i sin besvarelse af forespørgslen ved debattens begyndelse givet regeringens bud og sin egen opfattelse af, hvordan det forholder sig

hermed, nemlig at arbejdet med den slags ting kun kan ske i stor, samlet europæisk sammenhæng og ikke bør være genstand for nordiske initiativer, initiativer fra enkelte nordiske lande. Sådan har jeg forstået det. Det kan være, udenrigsministeren ikke nøjagtig vil underskrive det. Men jeg erindrer tre punkter i talen, som tog stilling til dette, og som meget ligner det her givne referat.

Så skal jeg på ny minde om, at ingen ringere end Sakharov, som jeg tror også hr. Anker Jørgensen ser hen til som en ikke blot betydelig videnskabsmand, men en betydelig frihedskæmper og filosof, klart har gjort opmærksom på, at der vil være mulighed for at slå uanede millioner af mennesker ihjel, uanset om vi har atomvåbenfri zoner eller ej. Derfor må det være våbenfrihed, som kampen, som interessen, som bestræbelserne samler sig om.

(Kort bemærkning).

Anker Jørgensen (S):

Jeg synes, det er rigtigt at gøre opmærksom på det, jeg spørger udenrigsministeren om, nemlig om han vil sætte nogle af de emner, som jeg refererede til at vi havde talt med de sovjetiske ledere om, på dagsordenen for mødet med den sovjetiske udenrigsminister. Jeg synes ikke, det er rigtigt at sige dette med, at man er to om at sætte en dagsorden. Mit spørgsmål lød, om udenrigsministeren ville sætte det på dagsordenen.

Hvis udenrigsministeren tænker, som det blev sagt før fra hr. Arne Melchior's side, så vil jeg sige, at udenrigsministre plejer, når de holder møder med andre landes udenrigsministre, at sætte mange spørgsmål på dagsordenen, som er aktuelle, også selv om de ikke har egentlig forhandlingskarakter. Man tager ofte turen rundt i problemerne, uden at det har forhandlingskarakter, idet man godt ved, at nogle spørgsmål måske hører hjemme i en anden sammenhæng, f.eks. i NATO eller hvad det nu kan være.

Men derfor kan man da godt fredeligt og venligt drøfte alle problemer, som har relation Sovjet og Øst og Danmark imellem. Jeg tænker her på, at det, vi har talt med de sovjetiske ledere om, altså den nordiske komité, jo er de samme emner, som har et flertal i Folketinget.

Hr. udenrigsminister! Nægter udenrigsministeren at ville drøfte – lad det så være uformelt –

[Anker Jørgensen]

sådanne problemer med sovjetiske ledere? De er faktisk meget vigtige for et flertal i Folketinget.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Nej, det nægter jeg ikke, hr. Anker Jørgensen. Og det har jeg heller ikke gjort.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

(Foretaget på den i forretningsordenens § 35, stk. 3, angivne måde).

Forslag om motiveret dagsorden nr. D 9 af Ritt Bjerregaard (S), Connie Hedegaard (KF), Bjørn Elmquist (V), Jørgen Estrup (RV) og Glønborg (KRF) (se foran)

vedtoges med 96 stemmer (S, KF, V, FP, RV, CD, KRF og Steenholdt (Grøn.)); 14 (SF) stemte hverken for eller imod.

Hermed var følgende forslag bortfaldet:

Forslag om motiveret dagsorden nr. D 10 af Pelle Voigt (SF) (se foran).

Forslag om motiveret dagsorden nr. D 11 af Annette Just (FP) (se foran).

Hermed sluttede forespørgslen.

Den næste sag på dagsordenen var:

5) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 19:

Forslag til folketingsbeslutning om en aktiv dansk freds- og afspændingspolitik.

Af Ritt Bjerregaard (S) m.fl.
(Fremsat 9/11 88).

Forslaget sattes til forhandling.

Formanden:

Uanset at det var muligt at omtale sagen under foregående punkt på dagsordenen, så er det til behandling nu. Er der nogen, der ønsker ordet?

Ingen bad om ordet.

Afstemning

Forslagets overgang til anden (sidste) behandling

vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til det af Tinget nedsatte særlige udvalg til at behandle dansk sikkerhedspolitik. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

6) Første behandling af lovforslag nr. L 70:

Forslag til lov om ændring af lov om støtte til forbedring af strukturen og effektiviteten i jordbruget.

Af landbrugsministeren (Tørnæs).
(Fremsat 26/10 88).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Bjørn Westh (S):

Lovforslaget drejer sig om forbedring af strukturen og effektiviteten i jordbruget. Det er lidt af en historisk dag, fordi det er den dag, hvor Venstres landbrugsminister foreslår braklægning af dansk landbrugsjord, og så har landbrugsministeren endda fremsat et lovforslag, der hedder »forbedring af strukturen og effektiviteten.« Man kunne spørge Folketingets formand, om man egentlig kan sige, at det er at forbedre effektiviteten at braklægge dansk landbrugsjord, som landbrugsministeren foreslår, og om landbrugsministeren ikke burde have lavet et selvstændigt lovforslag for det, om det i det hele taget er korrekt at sætte det ind i en lovtæst som den, ministeren har brugt, om det ikke er vildledning af Folketinget.

Det er tre elementer i lovforslaget. Det første element drejer sig om øget skovtilplantning. Der opereres med et nyt begreb, skovrejsningsområder, hvortil der skal kunne gives særlig støtte. Der gives også støtte uden for dette område, men en lavere støtte.